

Pekka Haapakoski

Om Finland (1970-86)

Innehåll

Vänstern i Finland: från ”seger” till förlust.....	1
Ett halvt steg ”vänsterut” i finska valet.....	7
Den finska arbetarkampen.....	9
Finska folkdemokraternas kongress: Låt tusen blommor vissna	14
Finska arbetare förbereder en het vinter.....	15
Järnet är hett i Finland.....	19
Från Kekkonen till Koivisto.....	21
Inga tårar för Kekkonen	28

Ur *Zenit* nr 18 maj/juni 1970

Atte Blom, Pekka Haapakoski

Vänstern i Finland: från ”seger” till förlust

Den i finska förhållanden ovanligt kraftiga kantringen från vänster till höger över den parlamentariska jämnviktsaxeln mellan ”socialister” och ”icke-socialister” gör inte i sig själv riksdagsvalet i mars till någon exceptionell politisk händelse. Innehållet i de något överraskande resultaten är ingen överraskning. För den som bekantgjort sig med det politiska läget i Finland efter vänsterns ”seger” i riksdagsvalet 1966, t. ex. genom att studera Pertti Hynynens artikel om folkfrontens politik och historiska bakgrund i *Zenit* nr 14¹, är den sociala oron i landet ett följdriktigt resultat av regeringspolitiken i ett läge där monopolkapitalet för att kunna klara sig internationellt kräver protektionism mot löntagarna och avkall på protektionism i den internationella handeln.

Centerns och vänsterns regeringskoalition 1966-70 var utan tvivel bäst lämpad att skapa ett för de strukturella omvandlingarna positivt klimat. Det som kan överraska i valresultatet är inte den sociala oro det återspeglar utan orons styrka och de irrationella politiska (parlamentariska) lösningar den lett till. Det är vanskligt att försöka pejla några ”sanningar” i resultatet på en vänster-höger skala. Det intressanta med marsvalet var därför att samtidigt som det stärkte uppfattningen om parlamentets värde som barometer på social och politisk rörlighet, gav det en minst lika klar vink om parlamentets begränsningar som politiskt instrument. Fyra år av ”vänstermakt” i det kapitalistiska Finland gav som resultat en social växtvärk som i allt mindre grad kan avgränsas av en parlamentarisk cykel. Uppgiften i dag är att avmystifiera parlamentarismen och ge den sociala radikaliseringspolitiskt radikala förtecken utan att vara bunden till omvägen via parlamentet. Den borgerliga segern 1970 är minst lika tvivelaktig som vänsterns seger 1966.

Inom de två vänsterpartier som efter valet fortfarande har säte i riksdagen (Arbetarnas och småbrukarnas socialdemokratiska förbund, TPSL, som var i valförbund med kommunisternas och vänstersocialisternas samarbetsorgan DFFF, förlorade alla sina sex mandat) är tanken på en fortsatt ”folkfront” fortfarande lockande. Detta skulle ske i namn av vänstersamarbete och kamp mot ”högerfaran”. Innehållet i det fortsatta samarbetet mellan socialdemokraterna och kommunisterna, liksom innehållet i högerfaran, kan anas i

¹ På marxistarkivet: [Folkfronten i Finland](#)

folkfronts-vänsterns analys av valresultaten. Denna analys har byggt på operationer med sekundära följdfeomen inom ramen för vänsterhöger-polariteten (teaterradikalism i televisionen och högerens därtill anknutna häxjakt, studenternas utomparlamentariska aktioner, splittringen inom det kommunistiska partiet, Tjeckoslovakienhändelserna, etc). De egentliga orsakerna kringgås helt eller ersätts med plattityder om ”alltför borgerlig ekonomisk politik”. Ja, man börjar t.o.m. operera med uppfattningar om ett slags normal sjögång i det inom parlamentet begränsade politiska spelet där det ”politiska ansvaret” automatiskt leder till oppositionens seger.

Från dessa höjder vill folkfrontsvänstern nu aktivera massorna mot en ”högerfara” vars innehåll i huvudsak begränsas till valresultatet. Högersegern har rubbat ett jämviktsläge där man med ett stort mandatövertag kunnat hålla högeren i schack. Vad är det då som enligt denna spelteori hotar från högerhåll: angrepp mot den utrikespolitiska linjen (som en gång genomdrevs av högerledaren Paasikivi) och angrepp på inkomstpolitiken (som högeren principiellt har understött). ”Högerfaran” är således en parlamentarisk provokation. Det man inte beaktar är den ”provokation” monopolkapitalismen med folkfrontstöd utövat mot arbetarklassen, som redan svarat med en strejkrörelse utanför de inkomstpolitiska protokollen. Den verkliga högerfaran i Finland, på samma sätt som i Italien och Frankrike, bestäms av hur vänstern ställer sig till den massrörelse i form av strejker och utomparlamentariska aktioner, som de skärpta klassmotsättningarna under 70-talet kommer att skapa.

De extraordinära dragen i valresultaten ger också högeren uppfattningen om en ”fara” (”vänsterfara” i detta fall) utanför den parlamentariska beslutsprocessen. Valresultaten avslöjar den borgerliga pluralistiska teorins innehållslöshet. De kraftiga mandatförskjutningarna verkar ge parlamentet maktbefogenheter det i en allt mindre grad kan ha. De fyra folkfrontsåren med den permanenta regeringssammansättningen (med undantag av det svenska folkpartiets representation, 1 st, endast i Koivistoregeringen) har accelererat maktförskjutningen från parlamentet till statsråds-”näringslivs”-nivå. Det anstötliga i segern ur högerens synpunkt var att den till en så hög grad var resultatet av en, ännu i stora delar latent, massrörelse. I de borgerligas intresse i dag är inte att aktivera valmansgåren och skapa starka populistiska tendenser i samhället. Den traditionella pluralistiska teorin har uttraderats och ersatts med en demokratiuppfattning som bygger på valmansgårens passivitet och fritt spelrum åt den styrande eliten (För en uppfattning om det anti-demokratiska i masspolitik enligt ”pluralist”-teoretiker, se Robin Blackburn, *Kort handledning i borgerlig ideologi*, Zenit Småskrifter nr 3).

Vad storkapitalet önskar sig är en socialdemokratisk modell Sverige före LKAB-strejken. I sin folkfrontsanalys ger Hynynen en klar uppfattning om hur monopolkapitalet förhöll sig till den inkomstpolitik som center-vänster-regeringen introducerade (den borgerliga oppositionen unnades inte ”lyxen att rösta emot” stabiliseringsavtalet). Den borgerliga oppositionen bestod av skuggboxning där man främst angrep det skenbara hegemoniska övertag vänstern hade under denna tid (”den röda televisionen”, etc). Sommaren 1969 var högeren aktivt bakom krigs-veteranmarscher med tiotusentals deltagare, men trots en del bröstoner med adress till de kretsar som anser partiet ”sålt sitt skinn till Moskva”, aktade man sig för att bygga upp detta till en massrörelse av fascistisk karaktär. Högeren hade inte heller några motståndare att rulla denna rörelse emot. Tvärtom verkade center-vänster regeringen villig att i konsekvens med den förda ekonomiska politiken också lagstiftningsvägen värna monopolkapitalets intressen mot den oro som började framträda inom arbetarklassen. Hösten 1969 ville man i all tysthet skapa en krislagstiftning av en typ, liknande Västtyskland.

Krislagstiftning

Regeringens lagförslag till riksdagen gällde ”vörn av befolkningens inkomst och näringslivets trygghet i undantagsförhållanden”. Efter det att uppgifter om lagförslaget spreds via pressen tog DFFF offentligt avstånd från det. Propositionen sköts över valet. I inget skede hotade DFFF med att lämna regeringen. När lagen efter valet kommer upp i riksdagen, kan dess antagande troligen inte stoppas.

Villkoren för tillämpningen av undantagsfullmakterna definieras så allmänt i propositionen, att beslutet om tillämpningen av fullmakterna blir helt beroende av regeringens tolkning av situationen. Förutom ”krig eller krigsfara” nämns ”andra slag av händelser utanför nationen, som förorsakar svårigheter för den nödvändiga ekonomiska produktionen och den ekonomiska försvarsberedskapen”. Fullmakterna kan tillämpas vid fall av ”inre oroligheter i ett ur Finlands näringslivs synpunkt viktigt land”. I fråga om tillämpningen gäller vidare, att då man inte kan få riksdagens sanktion utan märkbart förfång, kan man besluta om tillämpningen av fullmakterna genom förordning för högst sex månader.

De viktigaste delarna av innehållet i fullmakterna gäller å ena sidan förbud mot arbetsstopp och å andra sidan begränsningar av kommunikations- och trafikförbindelserna. Sålunda kan regeringen enligt propositionen uppskjuta ett planerat arbetsstopp tre månader från den planerade tidpunkten. Vidare fullmakter behövs inte därför att under krissituationen kan nya fullmakter stadgas. Vidare kan regeringen enligt propositionen övervaka och reglera alla trafikförbindelser och vid behov begränsa kommunikationsförbindelserna. För brott mot lagen stadgas som maximalstraff sex månader fängelse, ”om man inte i andra lagar stadgat strängare straff”.

Denna krislagstiftning visar att den finska kapitalismen dragit de rätta slutsatserna av utvecklingen i Europa av den växande strejkrörelsen i Finland. Andra utslag av den ”nya progressiva demokrati” som DFFF gärna talar om i samband med folkfronten är att under denna tid har man arrangerat de första politiska rätttegångarna sedan storstrejken 1956. I dessa har man dömt Vietnam-demonstranter, personer som uppviglat till vapenvägran och redaktörer för vissa anarkistiska tidskrifter. Polisundersökningar är också på gång för att utreda en ”olovlig” solidaritetsinsamling för de strejkande i Kiruna, arrangerad av ett antal studentorganisationer.

Nyligen inträffade en politisk kontrovers i samband med att arbetarna vid Outokumpu Oy:s fabrik i Gamlekarleby avslöjade politisk diskriminering vid fabriken. I kartoteket över löntagarna noterades kommunistiska arbetare som ”otillförlitliga”. Samtidigt som arbetare runt om landet försäkrade att ”svartlistning” fortfarande förekommer himlade sig vänsterministrarna över fallet Outokumpu och industriminister Väinö Leskinen (SDP) skyndade sig att förklara att hela saken är grundlös och härrör sig från de tider då socialdemokraterna och kommunisterna låg i luven på varandra. Leskinen kom med sina uppgifter ett par dagar före riksdagsvalet. Han blev inte invald.

Marsvalet och ”högerfaran”

Den politiska situationen som högersegern medförde kan således inte bokas som en lika klar seger för storkapitalet. Riksdagsvalet var ett genombrott för en ny gruppering av anti-kapitalistiska positioner. Det bedrägliga i vänsterdominansen efter valet 1966 har avslöjats under fyra år av allt fastare samarbete mellan monopolkapitalet och dess stat. Under dessa år har drömmen om en lugn välståndsutveckling förvittrat och Finland stigit fram till tröskeln av sin sista kapitalistiska epok, kännetecknad av skärpt klasskamp till följd av kapitalkoncentrationen och den internationella storfinansens ökade inflytande på den nationella ekonomin. Spelet kring den europeiska marknaden – Europas Förenta kapitaliststater – kan lika lite bromsas av finter med olika kombinationslösningar och

tillfälliga blockeringar (Nordek-EEC) som de kapitalistiska staterna i början av 1900-talet kunde ta vara på liberalen Hobsons råd om att hålla kapitalflödet inom de nationella skrankorna. Inför de perspektiv den här utvecklingen öppnat, strukturell arbetslöshet, regional utarmning, angrepp på arbetarklassen i form av skärpta produktivitetsskrav, inkomstpolitik och politiska (militär-juridiska) provokationer, är det uppenbart att marsvalet 1970 med de skärpta politiska motsättningar som döljer sig i resultaten, framför allt uttrycker den växande motsättningen mellan produktiv-krafterna och produktionsförhållandena. Kapitalismens irrationalitet fick sitt främsta uttryck i Veikko Vennamos landsbygdspartis (SMP) frammarsch. Vennamo svarade för aktivering av stora väljarskaror. Målet var valbåset, men det är uppenbart att han inte endast är ett ofarligt skämt för den liberala intelligentian i de politiska korridorerna.

Matematiskt består högersegern i en kombination av Samlingspartiets elva nya mandat (37 nu, tidigare 26) med landsbygdspartiets 17 nya mandat (18 nu, tidigare ett, Vennamos). Mot vänsterns bundna positioner och högerens ”sakliga oppositionspolitik” mobiliserade Vennamo med sina demagogiska utspel mot ”monopolkapital och socialistiskt tvång” en ännu latent massrörelse, som kan ses som embryot till en helt ny politisk situation, ett gatuparlament med krav på omedelbara åtgärder förbi en maktapparat det upplever som fientlig. Grovt sett kan man dela upp partiet i en vänsterpopulistisk flygel (vinddrivna småbrukare, politiskt oerfarna arbetare) och i en högerreaktionär flygel bestående av tjänstemän, småföretagare och jordbrukare med en primitiv anti-kommunistisk världsåskådning. Partiets starkt centrerade maktgrupp verkar uppenbart ovillig att spela ut på den anti-kommunistiska linjen och att gå utanför de parlamentariska rāmärkena. Vennamo strävar närmast till att bygga upp partiet på den ursprungliga småbrukarbasen. Det här förhindrar inte att en skärpning av de sociala motsättningarna och en arbetaraktivitet i form av vilda strejker och demonstrationer, kunde lösgöra partiets högerkrafter – som understödda av olika finans- och militärkretsar – snabbt skulle bli en del av fascismens politiska motor.

Ett tredje uttryck för ”högerfaran” är de små, öppna fascistiska grupper som uppstått i olika städer bland skolungdom och studenter: en spegling av de vänsterradikala strömningarna i dessa kretsar. De här grupperna har genom att offentligt bränna tidningar och fysiskt bearbeta vänsterungdomar, gett uttryck för det aktionsbehov samlingspartiets ”moderata” högerpolitik har skapat.

Innehållet i den verkliga högerfaran i dag i Finland är inte ett diktat från samlingspartiets kansli eller storföretagens chefsrum. Det är ett resultat av kapitalismens objektiva utveckling. De ökade motsättningarna i samhället skärps som en följd av en politik som till sitt yttre inneburit en nedtoning av antagonismen mellan kapitalet och arbetarnas fackliga representanter. Ett kampupprop riktat mot en abstrakt ”högerfara” är förfelad om den resulterar i en löst formulerad ”antifascism” i vars skugga man kan rättfärdiga en folkfrontspolitik av det tidigare slaget.

En fortsättning av ekonomiska åtgärder som skyddar storkapitalets strukturella skinnömsning är tvärtom det som accelererar stora befolkningsgruppers politiskt oformulerade oro och ökar en reell högerfara. Ett revolutionärt uppsving bland massorna som kommunister inte styr politiskt kan leda till en högerfara som förorsakas av dessa kommunister och inte av de av monopolkapitalet undertryckta massorna.

Vänsterpartierna efter valet

Efter bakslaget har majoritetsgrupperna inom de båda stora vänsterpartierna, socialdemokraterna (SDP) och kommunisterna (FPK), använt vänstersamarbetet som tillhygge mot den inre kritiken. Det här samarbetet inleddes 1966 som ett mekaniskt avtal av praktisk-politisk karaktär, dirigerat av samarbetsvilliga socialreformister inom fackföreningsrörel-

sen som tolkade kraven på ”fred” inom arbetarrörelsen som tecken på grönt ljus för öppen klassamarbetspolitik. Den totala avsaknaden av ideologisk förankring ledde naturligtvis till att samarbetet styrdes av socialdemokraterna. Mest överraskade av den nya linjen var inom SDP helt förståeligt de vänstersocialister som sedan 1964 fört en brinnande ideologisk kampanj för att detta samarbete skulle åstadkommas. Lika självskrivet är att det är socialdemokraterna som förlorade minst på folkfrontspolitiken och att partiet också kan stå upp och försvara vad man gjort. Medan kommunisterna måste försvara sig mot sina oppositionella med marxist-leninistisk semantik kan SDP-styret beskylla kritikerna för att vara de som med sin ideologiska kritik främjat partikadrerna. Det hör till socialdemokratismens väsen att all ideologisk fraktionsbildning kan kvävas i sin linda (med ”stora famnens” taktik). Det behövs CIA, inte marxism-leninism för att spräcka SDP. De vänstersocialistiska samarbetsideologerna från 1964-66 har i dag efterföljare i den s. k. Pälkänne-gruppen, som nyligen väckte uppseende med att i ett möte i Karis offentliggöra socialistiska maximalkrav kombinerade med stöd åt utomparlamentarisk aktion och vilda strejker. Parallellen till situationen 1966 är uppenbar. De ”röda” socialdemokraterna bombarderar partiet med ideologiska uppslag och med krav som t. ex. i fråga om uppfattningen om vänstersamarbetets natur ”kör vänsterom” FKP. Samtidigt kalkylerar partistyret med en realpolitik där möjligheterna att ställa sig i opposition tillsammans med FKP eller lämna FKP ensamt i opposition ställs mot varandra.

Motsättningarna inom det kommunistiska partiet är naturligtvis obetydligt allvarligare. Efter partikongressen i april 1969 delades FKP i två grupperingar som återförenades 1970, kort före riksdagsvalet. Man har dock inte försökt täcka över det faktum att motsättningarna fortbestår. Stridsäpplena har varit invasionen i Tjeckoslovakien och folkfrontens ekonomiska politik. I bakgrunden finns också ”modernisternas” maktövertagande vid partikongressen 1966. Särdrag åt den inre krisen i FKP – i motsats till tvisten mellan ”modernister” och en prosovjetisk falang i andra västerländska kommunistiska partier – ger FKP-oppositionens angrepp på den inkomstpolitik center-vänster regeringen introducerade. Kampen mot folkfrontspolitiken mest pregnant skapelse, inkomstpolitiken, och frågan om en ”ny” folkfronts programpolitiska innehåll kan inte lämna den oppositionella gruppen inom partiet oberörd. Kritiken mot partiapparatusens förfall (en kritik som inte kan avgränsas av maktbytet 1966 och som på gräsrotsnivå delvis går utanför den aktuella partistriden), kritiken mot ”borgerliga tendenser i form av en ”nationell väg till socialismen” (en kritik mot bristande internationalism i fråga om Tjeckoslovakienkrisen), och kritiken mot inkomstpolitiken har vävts in i varandra som en återspeglning av partiets efterkrigspolitiska målsättning: den anti-monopolistiska fronten.

Folkfrontsregeringen började förverkliga denna politik i en form (inkomstpolitiken) som i kalla siffror innebar t.o.m. sänkta reallöner, samtidigt som monopolkapitalet gick in i en för finska förhållanden sällan skådad ekonomisk högkonjunktur. Detta hänger naturligtvis samman: regeringens utspel om att ”stabiliseringspolitiken” i främsta rummet syftade till att minska arbetslösheten hade ett visst berättigande då stödet åt monopolkapitalet under högkonjunktur kunde leda till ökad sysselsättning; primärt innebar stabiliseringsavtalet däremot ett angrepp mot arbetarklassen. De nya arbetsplatserna i landets industriella centra kom som biprodukter av en ekonomisk politik som i främsta rummet resulterade i ökad monopolisering, kapitalflykt, rationaliseringar och introduktion av nya ”produktivetsbefrämjande” åtgärder inom industrin, en ny ”rörlig arbetskraft” i det industriella Finland samt ökad arbetslöshet och massflykt från de underutvecklade områdena av landet.

”Antimonopolismen”, den kapitalistiska staten och FPK-oppositionens väg

Orsaken till folkfrontens ”misslyckande” ville oppositionen inom FKP söka i de ideologiska motsättningarna som föregick folkfrontspolitiken och inte i en närmare analys

av den ”anti-monopolistiska” politikens möjligheter och innehåll överhuvudtaget. Det här beror inte på någon ”objektiv” begränsning hos oppositionen utan på den historiska utgångspunkten. Krisen inom partiet före 1966 hade inte gällt den antimonopolistiska politik partiet proklamerade, och de oppositionellas sammanhållning, som de internationella händelserna 1968 stärkte, byggde på en inkomstpolitisk kritik där man vände sig till de kommunistiska kadreerna med vissa realpolitiska upprop utan att knyta dessa till en debatt om inkomstpolitikens överbyggnad: monopolkapitalets stat.

Oppositionens kritik utgick sålunda från samma plattform som en stor del av folkfrontspolitikens försvarare inom FPK sade sig representera: en kamp mot den ”statsmonopolistiska” kapitalismen. I den här teorin utgick man ifrån att samtidigt som statsmakten är kopplad till att förvara monopolkapitalets intressen, är det möjligt att med folkfrontspolitik vända staten mot denna sin ”herre”, begränsa monopolens makt. Fyra års erfarenhet av folkfrontspolitik har gett orsak till att man, minst sagt tvivlande, måste granska de förutsättningar den ”anti-monopolistiska” politiken bygger på. Under dessa år har en vänsterdominerad regering understött monopolkapitalets krav bättre än någon borgerlig regering kunnat göra det.

Under en tid av kraftigt accelererande internationell kapitalkoncentration blir det allt uppenbarare att man inte kan anse kapitalismen vara summan av enskilda kapitalister eller storföretag. I allt mindre grad behöver en kris mellan kapitalistiska grupper behöva innebära en kris i kapitalismen och i allt högre grad garderar statsmakten kapitalismens objektiva behov. I kamp mot borgerliga ekonomer ansåg Marx den kapitalistiska ackumulationen vara en yttre tvingande kraft, som trängde sig på den enskilda kapitalisten. Det är kapitalismen som opersonligt system som objektivt gagnats av folkfrontsstyret. Oppositionen inom FKP försökte däremot bussa staten på de enskilda kapitalisterna, för att däremellan hålla sig till strikt numerisk analys av enskilda ekonomiska åtgärder. Det kommunistiska partiet har inom sina led en expertis som kan tävla med Riddarhusets sakkunniga i kunskap om de penningstarka släktenas gemensamma familjeaffärer. Ett tecken på att det hettar till i det politiska klimatet är sedan den rikliga förekomsten av flygblad med kartor över de 20 familjerna som äger Finland.

Trots FKP-oppositionens, delvis självpåtagna, begränsningar, är det orealistiskt att tro att de inom partiet som motsatte sig folkfrontens inkomstpolitiska åtgärder utgår från samma positioner inför en ny folkfrontsperiod. Det kommunistiska partiet i Finland är det första av de betydelsefulla kommunistiska partierna i Europa som nu har erfarenhet av regeringsansvaret i en senkapitalistisk stat. Denna erfarenhet påverkar partikadreerna på olika sätt beroende på deras klassmedvetenhet och ideologiska beredskap. Det är uppenbart att det kommer att ske omgrupperingar och förskjutningar inom partiet. Kraven på att FKP skall ställa sig utanför regeringen är starka i partiet. Ett regeringsprogram som alla grupper inom partiet inte kan godta kan tvinga fram behovet att teoretiskt formulera de politiska erfarenheterna, eller att åtminstone i praktiken definiera den anti-monopolistiska fronten som framför allt ett vapen mot den reella högerfaran: staten som monopolkapitalets verktyg mot den revolutionära massrörelsen. Det är inte nödvändigt att ideologerna inom den tidigare oppositionen börjar arbeta utgående från en ny teoretisk plattform om de formulerar innehållet i den tidigare anti-monopolistiska kampen så snävt att det i praktiken innebär samma sak: en uppfattning om kapitalismens och den kapitalistiska statens enhet. (För en närmare granskning av monopolkapitalets stat, se t. ex. Ralph Miliband, *Statsmakten i det kapitalistiska samhället* (TEMA-Rabén & Sjögren 1970) och Nicos Poulantzas, ”The Problem of the Capitalist State”, *New Left Review*, nr 58).

Samtidigt som nya, av kapitalismen påtvingade problemställningar kommer att inom den tidigare oppositionen förskjuta uppfattningarna om den senkapitalistiska staten och tvinga till omvärderingar av FKP:s roll, hamnar de tidigare politiska motsättningarna inom partiet

i bakgrunden. Först i det skedet kan man säga att partiet uppvisar sådana antagonismer inom sina led som tvingar dessa att öppet visa sin ideologiska hemvist.

När partiordförande Aarne Saarinen under partikongressen 1969 förklarade att makt-kampen endast gällde personfrågor (ett uttalande som han återtagit bl. a. genom att själv inför marsvalet beskriva regeringspolitiken som ”alltför borgerlig”) hade han följaktligen rätt i den meningen att oppositionens kritik inte var principiell utan riktad mot enskilda lösningar och graden av undfallenhet i det regeringspolitiska samarbetet. Därför var oppositionen till sitt innehåll främst en skärpning av motsättningarna mellan det ”gamla gardet” och ”modernismen” från början av 60-talet, även om de agerande i ledarposition till stora delar var nya.

Samtidigt har en ökad vänstersocialistisk aktivitet i det FKP-dominerade samarbetsförbundet DFFF blåst nytt liv i en idé som lanserades för tre år sedan: att låta FKP och DFFF sammansmälta till ett parti med vänstersocialistisk dominans (jfr. Hermansson och VPK). Ett annat alternativ är att vid fall av ny splittring avspjälka DFFF som ett nytt parti med hjälp av högern inom FKP.

I ett vänstersocialistiskt ”manifest” publicerat kort före valet hävdade icke-kommunisterna inom DFFF sitt oberoende.

Inför 70-talet ställs sålunda det nominellt enade kommunistiska partiet i Finland inför problem som kan leda till snabba omgrupperingar på båda sidor om den i dag akuta tudelningen mellan ”stalinister” och ”revisionister”, samtidigt som denna motsättning kan upphävas. Vilka former dessa grupperingar kommer att anta beror bl. a. på den internationella och den nationella ekonomiska utvecklingen, på den revolutionära massrörelsens storlek, karaktär och betydelse, på partiets positioner i riksdags- och regeringspolitiken och på den internationella klasskampens utveckling. De centrala frågorna kommer att gälla vänstersamarbetets karaktär, förhållandet mellan parlamentarisk och utomparlamentarisk aktion, förhållandet mellan internationell och nationell klasskamp och den antimonopolistiska kampens strategiska innehåll.

Ur *Mullvaden* nr 8 (feb) 1972

Pekka Haapakoski

Ett halvt steg ”vänsterut” i finska valet

Det andra riksdagsvalet inom mindre än två år hölls i Finland den 2-3 januari. Den formella anledningen till detta extra val var konflikten mellan SDP (socialdemokraterna) och KePu (centerpartiet) om lantbruksproducenternas inkomster.

I motsats till förra valet i mars 1970 blev förändringarna i styrkeförhållandena nu tämligen små. Den allmänna inriktningen i valet blev en viss dragning åt vänster; de traditionella arbetarpartierna, SDP och SKDL (valorganisationen för Finlands Kommunistparti) förbättrade sina positioner och de borgerliga partierna förlorade med undantag för Kristliga förbundet stöd. Den kanske viktigaste orsaken till detta resultat var den ovannämnda konflikten om lantbruksinkomsten. SDP motsatte sig mycket kraftigt den ”inkomstkom-pensation” som producenternas förbund krävde och påtog sig rollen som ”den enda försvararen av konsumenternas levnads standard”. Partiet byggde hela sin kampanj på tanken att konflikten mellan ”konsumenterna” i städerna och ”producenterna” på landsbygden var huvudmotsättningen i det finska samhället. Denna taktik lyckades så bra, att SDP trots sina många prishöjningsbeslut i förra regeringen, fick mycket starkt stöd från stadsbefolkningen och blev valets segerherre.

SKDL vann ett mandat. Det som var märkligt i detta var att den nedåtgående tendens som SKDL har upplevt under de tre senaste valen nu tycktes vara över. ”Valsegern” var också överraskande, eftersom de interna motsättningarna inom kommunistpartiet under den senaste tiden har blivit allt större. I oktober uteslöt ledningen för SKDL även distriktsorganisationen för norra Tavastland från förbundet. Man kan nu efter valet se, att den ”modernistiska” tendensen förbättrat sina positioner litet på den ”gammalstalinistiska” falangens bekostnad, vilket förebådar hårda tider för den senare.

Omedelbart efter valet började man förhandlingar om den nya regeringen. När detta skrivs, är det troligt, att en ny ”folkfrontsregering” kommer till stånd. Dvs. en koalition, som skulle innehålla de båda ”vänsterpartierna” SDP och SKDL, samt tre borgerliga centerpartier. Det skulle innebära att SKDL efter mindre än ett år i opposition kommer tillbaka i regeringen och det skulle tvinga SDP och KePu att sluta sitt krig och börja regera tillsammans igen. För SKDLs del skulle återmarschen till regering en innebära att majoritetsfalangen tvingades söka en definitiv lösning på kommunistpartiets interna strid. Det vore alltså inte förvånande, om den ”gammalstalinistiska” falangen skulle tvingas bryta sig ut definitivt efter partiets konferens i vår.

Priset för återgången till ”folkfrontsregeringen” skulle alltså vara mycket högt för de deltagande partierna, men de problem som regeringen tvingas söka lösa, är inte heller så oövertydliga. Den allmänna krisen för den kapitalistiska världen har nämligen drabbat den delvis underutvecklade finska kapitalismen hårt. Trots ett högt utvandringsantal går arbetslöshetssiffrorna mot nya rekordhöjder och fabriksnedläggningarna blir allt vanligare. Också det nuvarande inkomstpolitiska avtalet, det s.k. UKK-avtalet, slutar i mars och i diskussionerna mellan staten, arbetsköparna och fackföreningsbyråkratin har planer framförts om 2-3-åriga avtal med lönehöjningar, som ”motsvarar höjningar i produktiviteten”. Det finns också nya pris- och hyreshöjningar och antifackliga lagar under utarbetande och det finska monopolkapitalet är också mycket ivrigt att få association till EEC. Sådana problem kan endast lösas av en regering, där alla ”ansvarsmedvetna” arbetarpartier är representerade och där de naturligtvis gör sitt bästa för att få sina anhängare att också bete sig ”ansvarsmedvetet”.

Den enda möjligheten för revolutionära marxister är naturligtvis att bekämpa en sådan regering med alla medel. På grund av mycket efterblivna subjektiva förutsättningar är en sådan kamp ytterst svår i Finland. De första stegen till en riktig målsättning har dock redan tagits av de arbetare i Simpele, som några dagar efter valet svarade arbetsköparnas hot att skära ned pappersmaskinens produktion, med att först ockupera maskinen och sedan lägga ned arbetet i hela fabriken.

Ur *Fjärde Internationalen 1-1973*

Pekka Haapakoski

Den finska arbetarkampen

I dagarna har avtalsrörelsen i Finland inletts på allvar och redan har stora arbetargrupper börjat röra på sig. 100.000 metallarbetare har proteststrejkat en dag mot de långsamma avtalsförhandlingarna och andra yrkesgrupper väntas följa.

Men den finska arbetarkampen är inte bara fråga om avtalsförhandlingar och eventuella påtryckningsstrejker. Det gäller frågor om facklig och politisk splittring, det gäller krav från statsapparaten att ytterligare kontrollera löneutvecklingen etc. Precis som i Sverige måste kampen föras mot den fackliga byråkratin, mot de reformister som hela tiden strävar efter att integrera kampen och mot de revisionister som tvingar kampen kvar i ekonomis- mens tvångströja.

Senare hälften av 60-talet var en för den finska arbetarrörelsen de stora förändringarnas tid. Detta gäller såväl de allmänna villkoren för arbetarklassens kamp som de politiska och fackliga organisationernas sammansättning och karaktär.

På den politiska nivån hamnade det Socialdemokratiska partiet (SDP) i en återvändsgränd på grund av sin starka högerkurs och tvingades efter 1963 att gira åt vänster och söka nya samarbetspartner i stället för den politiska högern.

Det andra stora arbetarpartiet, Finlands kommunistiska parti (SKP), genomgick under åren 1964-66 den så kallade avstaliniseringen och tog ett långt steg i riktning mot socialdemokratiet.

Dessa två parallella processer samt den huvudsakliga agrara finska kapitalismens behov av modernisering banade tillsammans vägen för en ny inrikespolitisk situation: grundandet av den s.k. folkfrontsregeringen våren 1966.

Denna lösning på den politiska nivån började snart också påverka de interna förhållandena inom fackföreningsrörelsen.

Denna var i mitten av 60-talet starkt splittrad. Den häftiga maktkamp som förts i slutet av 40-talet ledde som helhet till en socialdemokratisk seger. Socialdemokraterna vann majoriteten i de flesta förbunden – t.ex. Metallarbetarförbundet – men kommunisterna behöll viktiga positioner i några av dem – exempelvis Byggnadsarbetarförbundet. På 50-talet bröts dock den socialdemokratiska apparaten inom fackföreningsrörelsen sönder på grund av inre stridigheter inom den socialdemokratiska rörelsen.

Landsorganisationen (SAK) kom i praktiken i händerna på den ur SDP utbrutna minoritetsgruppen (TPSL), medan ”majoritetssocialdemokraterna” i SDP formade en egen, mindre, landsorganisation, SAJ. SAJ kom att politiskt representera den mest extrema form av antikommunism och fick också mycket snart stöd av CIA, den amerikanska underrättelsetjänsten.

Utanför dessa två landsorganisationer fanns under början av 60-talet många olika förbund. Som helhet hade splittringen lett till en stark minskning av medlemsantalet i fackföreningsrörelsen. Sedan ”majoritets”-socialdemokraterna med hjälp av det ”nya” SKP fått en politiskt ledande position i hela samhället, började de sträva efter att också nå samma position inom fackföreningsrörelsen. 1967 kom det i dagen att SAJ haft förbindelser med CIA. Denna organisations bruksvärde minskade därigenom drastiskt. Den 1968 införda centraliserade inkomstpolitiken krävde en enhetlig och centraliserad fackföreningsrörelse. Alla dessa tre faktorer gynnade återföreningen av fackföreningsrörelsen. SDP och SKP slöt ett gemensamt fördrag och en ny enhetlig landsorganisation, SAK, grundades i januari

1969. I dess ledning hade SDP ungefär 60 % av platserna mot SKPs 40 %. Också det gamla SAJ var representerat.

Dessa förändringar hade mycket intressanta återverkningar på basnivå.

En ny kampenhet bland arbetarna

I slutet av 40-talet rådde en verklig stämning av ”inbördeskrig” på arbetsplatserna mellan socialdemokratiska och kommunistiska arbetare. Detta motverkade uppkomsten av en enhetlig kampfront långt in på 60-talet. (Generalstrejken 1956 utgör ett tillfälligt undantag.) Nu började dock en helt ny situation formas. Den kraftiga ekonomiska strukturförändringen visade sig i en regional koncentration av kapitalet till södra Finland och i en koncentration mot allt större företag. Äldre branscher – som metallindustrin – växte snabbt och helt nya – som den petrokemiska – föddes. Denna kvantitativa och kvalitativa strukturförändring ledde också till en utflyttning i massomfattning av arbetskraft från norra Finlands jordbruksområden till södra Finlands industriområden och till en omfattande nyrekrytering av unga arbetare till industrin.

Den nya arbetargenerationen hade inte upplevt 40-talets ”inbördeskrig” och de nederlag som följde i dess kölvatten. Den var i behov av enhetlig handling för att kunna kämpa mot den rationaliserade storindustrins försök att lösa sina problem på arbetarnas bekostnad. Arbetare på basnivå hade därför i allmänhet en positiv inställning till SDPs och SKPs samarbetsfraseologi. På så sätt kom samverkan på toppnivå mycket snart att stimulera en samverkan på basnivå som gick rakt emot den typ av samarbete som utövades i regeringen.

På arbetsplatserna började en helt ny typ av enhet att utvecklas: *arbetarnas kampenhet*. De stora arbetarpartiernas ledningar siktade dock till något helt annat. Detta fick arbetarna också praktiskt erfara då folkfrontsregeringen, med hjälp av fackföreningsledningen, 1968 startade den s.k. stabiliseringspolitiken. Fackföreningsledningen försökte på alla sätt motverka strejker. Men reaktionen mot denna politik lät inte vänta på sig.

På den politiska nivån yttrade den sig främst i SKP-oppositionens frammarsch. På arbetsplatserna visade den sig i ett stigande antal vilda strejker från och med 1968. En mindre, men inte helt oviktig faktor, var stimulansen från den internationella kampen – som t.ex. Maj -68 i Frankrike.

Arbetarkampens utveckling

För att ge en uppfattning av arbetarkampens kvantitativa utveckling under 1967-72 kan det vara motiverat att presentera en liten tabell över antalet strejker, strejkande och strejk dagar under denna period:

År	Strejker	Strejkande	”Förlorade” arbetsdagar
1967	43	26.591	320.665
1968	68	26.843	282.287
1969	158	83.207	161.083
1970	240	201.556	233.173
1971	838	403.300	2.711.100
1972	429	202.130	527.600 (t.o.m. 30/6 -72)

Dessa siffror återger visserligen en hel del av arbetarkampens kvantitativa tillväxt, men de berättar inte särskilt mycket om dess kvalitativa aspekter.

Man kan urskilja flera olika tendenser och skeden i rörelsen.

1968-70

Det första skedet vill vi ange som de vilda strejkerna under åren 1968-70. De genomfördes främst på stora arbetsplatser. De riktade sig framför allt mot de två första stabiliseringsavtalen – de s.k. Liinamaa-avtalen – även om lokala faktorer kunde spela en viktig roll: t.ex. avskedande av arbetare eller konflikter med förmän. De flesta kraftmätningarna ledde till seger för arbetarna. I allmänhet ledde de till att arbetare i större industrier nådde löneförhöjningar, som var påtagligt högre än de som Liinamaa-avtalen föreskrev. Detta förhållande utnyttjade SDP till demagogiska angrepp mot arbetarna som beskylldes för att ”ruinera den solidariska lönepolitiken”.

Att kamperna i de flesta fallen ledde till seger måste dels tillskrivas högkonjunkturen under 1968-70 – vilket tillät de starkaste industrierna att gå med på en del förbättringar – dels att arbetsköparna och fackbyråkratin överraskades och överrumplades. Solidariteten på arbetsplatserna var så stark att varken arbetsköparnas manövrer eller SDPs demagogiska försök att vända sina anhängare mot strejkerna lyckades. SKP-ledningen var lika överrumplad den och kunde inte göra mer än att försöka balansera mellan regeringen och arbetarna och hoppas att rörelsen snart skulle tyna bort igen.

Strejkrörelsens begränsningar

Trots strejkrörelsens framgångar började dess begränsningar snart komma i dagen. Strejkernas lokala isolering – bristen på samordning – och avsaknaden av politisk ledning för dem underlättade en motoffensiv. Den enda politiska kraft som klart stödde rörelsen var SKPs ”gammalstalinistiska” opposition. Dess roll begränsades dock i allmänhet till ett muntligt stöd, inte till en aktiv organisering av rörelsen och vägledning för den. Den försökte inte ge den perspektiv som sträckte sig utöver ”den hårda lönekampen” genom att sträva efter att politisera den, genom kvalitativa krav och genom att försöka organisera en landsomfattande opposition i fackföreningarna på en programmatisk bas.

Alla dessa brister i strejkrörelsen slog igenom då högkonjunkturen började mattas och då staten, arbetsköparna och fackbyråkratin satte igång en systematisk motoffensiv och ”disciplinering”.

Moroten och piskan under 1971-72

Operation ”disciplin” kom att genomföras på flera olika sätt. Både moroten och piskan har kommit till användning. Tyngdpunkten har dock på senare tid allt mer kommit att ligga vid den senare metoden. Det viktigaste redskapet för denna operation har statsapparaten utgjort. Arbetsdomstolen – som var i flitig verksamhet redan 1968-69 – har under de senaste åren fått rätt att utdöma allt högre böter för lokalavdelningar och fackförbund. Ett system av tvångsmedling i så gott som alla typer av strejker har planerats sedan en tid. En serie repressiva lagar har stiftats, exempelvis en undantagslag av samma typ som den i Västtyskland. En annan lag har i praktiken tillintetgjort tjänstemännens strejkmöjligheter. Kulmen hittills nåddes under sommaren 1972 i och med krossandet av hamnarbetarstrejken.

Arbetsköparnas åtgärder har hårdnat påtagligt. De s.k. svarta listorna har blivit allt vanligare och lågkonjunkturens början 1970 gjorde det allt lättare att rensa ut ”agitatorer” från produktionen under arbetsnedskärningar och fabriksnedläggningar.

Den fackliga ledningen har deltagit flitigt i ”normaliseringen” sedan den kommit över den första överrumplingen. De viktigaste medlen har därvid varit utslutningar av rebelliska funktionärer eller lokalavdelningar. Speciellt Transportarbetarförbundet har använt sig av sådana medel. Fackbyråkratin har också använt sig av allt mer målmedvetna försök att splittra arbetarna på basnivå genom en gammal variant av primitiv antikommunism, i synnerhet sedan SKP våren 1971 lämnade regeringen.

Samtidigt är det uppenbart att morotsmetoden inte helt övergivits.

Fackföreningsrörelsens ledning och staten använder integration vid sidan av repressionen.

De två senaste inkomstpolitiska avtalen har de försökt göra så lockande som möjligt genom att smycka dem med olika ”social- och pensionspaket”. Det är också uppenbart att SDP-ledningen ingalunda syftar till en total brytning med SKP utan genom skickliga manövrer försöker få stöd från SKP-majoriteten. De försöker också hålla igång diskussionen om ”arbetsplatsdemokrati” – en ideologisk sockerbit för arbetarna, som dock verkar mindre ivriga att sluka den.

Missnöjet med de två första Liinamaaavtalen var så starkt att själve president Kekkonen såg sig tvingad att ingripa med all sin auktoritet i slutet av 1970 för att därigenom säkra det tredje inkomstpolitiska fördraget, som efter honom fått beteckningen UKK-fördraget. Men inte ens Kekkonens auktoritet var tillräcklig. De två största fackförbunden – det kommunistledda Byggnadsarbetarförbundet och det SDP-ledda Metallarbetarförbundet – beslöt efter medlemsomröstning att förkasta UKK-fördraget och kämpa för bättre avtal. De båda förbunden gick ut i strejk i februari-mars 1971. Tillsammans var antalet strejkande ungefär 100.000. (Byggnadsstrejken var en s.k. punktstrejk.)

Metall- och byggnadsstrejkerna 1971

Denna sju veckor långa kamp var den största enhetliga strejkrörelsen i Finland efter generalstrejken 1956. De strejkandes kamp anda och militans låg på en mycket hög nivå. Trots detta blev slutresultatet ett avtal som endast var något bättre än UKK-fördragets allmänna nivå och detta upplevdes av de flesta strejkande som en motgång. Den huvudsakliga orsaken till denna utgång var fackledningens – främst Metall-ledningens – taktik. Den hade för avsikt att lära arbetarna att strejk inte lönar sig, att trötta ut dem. Dels organiserade Metalls förbundsledning strejken på ett sådant sätt att arbetarnas strejkkassor oundvikligen skulle komma att tömmas innan de välrustade arbetsköparnas reserver och avstod medvetet från att använda effektivare och mer utvecklade kampformer; dels försökte den under hela den period strejken pågick undergräva de strejkandes kampmoral genom att ”trots allt” propagera för återgång till arbetet och genom att återkommande organisera nya medlemsomröstningar om ungefär samma villkor som tidigare. Slutligen – tredje gången – röstade en knapp majoritet för avtalet och detta var en signal till Byggnadsarbetarna att också sluta sin strejk.

Våren 1971 lyckades den fackliga ledningen på detta sätt bibringa arbetarna ”lärdomen” att stora officiella strejker inte lönar sig. Efter det har den ägnat mycken kraft åt att tillsammans med arbetsköparna krossa de vilda strejkerna. Denna hårda linje utformades slutgiltigt vid SAKs konferens sommaren 1971. Sedan dess har fackbyråkratins ord och dåd blivit allt skarpare.

Antalet vilda strejker minskade under 1971-72 jämfört med perioden 1969-70, främst på grund av utrationaliseringar och fabriksnedläggelser. Trots det har den förblivit på en hög nivå. Och en ny högkonjunktur förväntas snart.

Hamnarbetarstrejken 1972

I kraft av det föregående årets besvikelser var det relativt lätt att få med också de största förbunden under våren 1972 bakom ett fjärde inkomstpolitiskt avtal – H-L-avtalet (Hämäläinen-Laatonen). På basnivå var det dock på många ställen en ganska stormig reaktion och då hamnarbetarna i städerna längs Bottenviken beslöt att gå ut i strejk mot förbundsledningens vilja, fick de tjäna som varnande exempel för vad som händer med ”ansvarslösa” arbetare i inkomstpolitikens tidsålder.

Transportarbetarförbundets ledning stod för den första stöten. Den utslöt de ”rebelliska”

avdelningarna ur förbundet samt grundade nya lokalavdelningar med ”arbetsvilliga” i stället. Därefter började ett systematiskt krossande av strejken med hjälp av polis, strejkbrytare och en utbredd hetskampanj. Allt detta ledde slutligen till resultat. I strejkens slutskede kom landsorganisationen SAK med ett medlingsbud, som lovade att de strejkande arbetarna skulle kunna återvända till förbundet och arbetet. Efter strejkens slut förblev det tomma löften.

En viss demoralisering

Denna erfarenhet har tillsammans med den fortsatta lågkonjunkturen och den höga arbetslösheten haft en viss demoraliserande effekt på strejkkampen, men man kan ingalunda säga att den finska arbetarklassen lidit definitiva nederlag. För att kampen skall kunna vidareutvecklas krävs dock nya metoder och en målmedveten ledning. Det kan här vara motiverat att ge en kort översikt över de viktigaste tendenserna i den finska arbetarkampen, perspektiven för den och de krafter som verkar på den.

Perspektiven för den fortsatta kampen

Den röda tråden i den finska arbetarkampen under åren 1968-72 har varit kampen mot inkomstpolitiken, brottet mot dess snäva lönemarginaler. Under 1968-70 var denna kamp till stor del framgångsrik. Utrymmet för reformer var relativt stort, motståndaren oföberedd. Under 1971-72 ändrades villkoren radikalt, sedan dessa faktorer vittrat bort. Lågkonjunkturen ledde till en situation, där det blev allt svårare att tvinga igenom lönehöjningar. Samtidigt har kampen mot arbetslösheten, utrationaliseringar, produktionsnedskärningar och produktionsförskjutningar samt mot höjningen av arbetstempot blivit allt mer brännande behov.

Lösningen på dessa problem står inte att finna inom ekonomismens gränser. Kampen måste utvecklas till en kamp för *arbetarveto mot kapitalets offensiv*, drivas vidare till en kamp om arbetarkontroll av alla väsentliga aspekter av arbetsförhållandena och ges ett klart politiskt perspektiv: makten i hela samhället. Ett viktigt verktyg i denna kamp är uppbygget av en röd fackopposition som arbetar på permanent programmatisk bas.

Om dessa betingelser inte förverkligas inom de kommande åren finns det en risk att den nuvarande relativa tröttheten fördjupas till en fullständig demoralisering och på så sätt banar väg för definitiva nederlag.

Det existerar en viss, instinktiv, medvetenhet bland arbetarmassorna om behovet av ett perspektiv för kampen. Exempel på detta är de spontana ockupationsstrejkerna i Lievestuore 1971 (mot fabriksnedläggning), i Jyväskylä 1971 (mot nedskärning av arbetskraften) och i Simpele 1972 (mot produktionsnedskärning) – och detta i ett land utan någon som helst tradition av fabriksockupationer eller aktioner för arbetarkontroll.

Att det finns en viss beredskap att gå till kamp också i frågor utöver ”de fackliga problemen” visar inte minst de strejkaktioner som under 1972 genomförts mot högerens repressalier mot radiochefen och mot frihandelsavtalet med EEC. Det är sannerligen inte bristen på ”objektiva möjligheter” som är förklaringen till strejkkampens hittillsvarande begränsningar utan den finska arbetarklassens militanta men primitivt ekonomistiska kamptradition såväl vad gäller mål som medel samt fackföringsvänsterns stalinistiska karaktär. Den stalinistiska vänstern bidrar till att hålla kvar arbetarkampen i ekonomismens tvångströja, men inte bara det: den upphöjer denna svaghet till en dygd och ett ideal.

I Finland är det särskilt svårt att kämpa mot denna tradition och den stalinistiska rörelsen på grund av landets ”speciella förhållanden” till Sovjetunionen och den sovjetiska byråkratin. Detta motstånd får inte hindra oss att börja kampen om den politiska

ledningen. Ty, utan en vidareutveckling av kampen är det möjligt att den finska arbetarklassen under det kommande decenniet kan gå mot ännu allvarigare motgångar än 1918, 1930 och 1949.

Ur *Mullvaden* nr 21 (maj) (5/1973)

Finska folkdemokraternas kongress: Låt tusen blommor vissna

De finska "folkdemokraterna" kongressade nyligen. Det blev en bekräftelse på att stalinismen håller på att göra politisk bankrutt också i Finland.

Demokratiska Förbundet för Finska Folket (DFFF) höll sitt tionde förbundsmöte strax före påsken 1973. Om någonting var detta möte en ytterligare demonstration av den finska stalinismens djupa ideologiska kris och organisatoriska upplösning.

Å ena sidan visade det hur stalinismen under det dubbla trycket från sovjetbyråkratin och den inhemska borgerligheten (och socialdemokratin) tenderar att splittras i allt fler fraktioner som oändligt och fruktlöst bekämpar varandra. Å andra sidan visade det sig också hur lätt de klasslösa täckorganisationer som stalinisterna skapar som sina "demokratiska" lösnäsor vänder sig mot sina skapare som Frankensteins monster.

DFFF bildas

DFFF grundades hösten 1944 av Finlands Kommunistiska Parti (FKP) och vissa vänster-socialister som brutit med socialdemokratin.

Avsikten var att skapa en samarbets- och valorganisation, som enligt FKP:s efterkrigslinje kunde möjliggöra partiets smidiga övergång från underjordiskt arbete till deltagande "iden finska demokratins familj" och erbjuda det en snäll valmask.

Den bärande iden var att "arbetarklassens parti" FKP bakom kulisserna skulle leda en bred "demokratisk multiklassarbetsorganisation". Enligt denna idé formulerades DFFF:s program så vagt som möjligt. De två viktigaste programpunkterna var "vänskapliga förhållanden med Sovjetunionen" och kampen mot fascismen. Den senare punkten var inrikespolitiskt "den största gemensamma faktorn" och senare förändrades den stegvis till "kamp mot monopolen"

Regeringen tur och retur

DFFF fick strax efter kriget stor betydelse i den finska efterkrigspolitiken. Dess andel av rösterna var ungefär 25% och som deltagare i en regering 1944-45 bidrog den på ett avgörande sätt till att kanalisera efterkrigstidens massrörelser i "konstruktiva" banor.

När det kalla kriget kom glömde borgarna bort att vara tacksamma för DFFF:s tjänster och de åkte ut ur regeringen för att bli politiskt isolerade i hela arton år. Sedan man kastats ut ur regeringen likviderade FKP sin lilla samarbetspartner "Socialistiska Enhetspartiet", vilket inte hindrade att DFFF:s "demokratiska" ungdoms-, kvinno- och studentorganisationer fortfarande innehöll många individer som var villiga att gå längre än moskvabyråkraternas hantlangare.

Det nya uppsvinget

60-talet som innebar en spirande radikaliserings bland småborgerligheten och vissa intellektuella skapade ett tryck för intern "förnyelse" av DFFF. Partiet rekryterade snabbt bland dessa skikt och denna nya klassbas började kräva en modern reformism i stället för den traditionella stalinistiska folkfrontspolitiken.

Krisen i DFFF

Sedan DFFF hjälpligt avstaliniserats återupptogs man i regeringen. Krisen i partiet förvärrades. Vänsterreformisten Alenius började gå kraftigt framåt.

Alenius häftigaste motståndare är den gammalstalinistiska falangen i FKP. Den har under de senaste årens strider dragit till sig en stor del av den radikaliserade ungdomen eftersom den framstått som en ”vänsteropposition” i FKP.

Sålunda kunde man på förbundsmötet i år se den paradoxala show där ”vänsteroppositionen” gick emot ”ärkrevisionisten” Alenius för att han ville införa ”socialismen” i DFFF och således förstöra det som en samarbetsorganisation för så kallade framstegsvänliga krafter.

Perspektiven i dag

Resultatet av mötet: klar förlust för gammelstalinisterna, framgångar överallt för Alenius-falangen. Detta reflekterar att de senaste årens stalinistiska våg har lagt sig samtidigt som Alenius salongsreformistiska falang inte heller kommer att kunna behålla greppet om den radikaliserade ungdomen. Positionerna i DFFF har stelnat och en ny radikaliserad massrörelse kommer att förkasta både dess antimonopolistiska och modernt reformistiska strömningar. Den kommer att söka den proletära internationalismen i stället för okritisk sovjetlojalism eller den ”nationella vägen”.

De första tecknen på detta sökande är redan synliga våren 1973.

PH

Ur *Internationalen* nr 29 1974 (6 december)

Finska arbetare förbereder en het vinter

”De finska arbetarna förbereder sig för strider som kan göra vintern 1974-75 ännu hetare än de ’galna vårarna’ 1971 och 1973... Men de program som kommunistpartiets fackföreningsledare systematiskt framställer som alternativet till socialdemokraternas inkomstpolitik tar varken upp arbetarnas objektiva behov eller erbjuder dem några medel att nå sina mål.

Det skriver Pekka Haapakoski, finsk trotskist och medlem i Fjärde Internationalens sympatisörsorganisation i Finland, i denna artikel.

När det efterlängtrade frihandelsavtalet mellan Finland och EG äntligen skrevs under hösten 1973 drog den finska borgarklassen en lättadens suck. Under den internationella högkonjunkturen 1973 hade investeringarna i Finland legat under det internationella genomsnittet just på grund av osäkerheten om denna ”ekonomiska lösning”.

Men knappast hade ”guldåldern” inletts förrän ”energikrisens” svarta moln började hopa sig. Av olika strukturella skäl träffades den finska industrin hårdare av denna kris än de flesta andra industrier i väst.

De ökade bränslekostnaderna blev tunga att bära och betalningsbalansen försämrades drastiskt.

När det hotande perspektivet av en internationell recession började skymta försvann den optimistiska atmosfär som rått sedan avtalet skrev under utan att lämna några spår efter sig. Perspektivet för 1974 blev inte ”stabilitet och framsteg utan den galopperande inflationens och den ekonomiska stagnationens tvehövdade spöke, dvs ”stagflationen”.

Medan krisen som sådan var mycket verklig i Finland och gjorde en vattentät inkomst-

politik mer nödvändig än någonsin, så var den specifika ”energi”-aspekten av krisen mer eller mindre uppdiaktad.

Men det var just ”energikrisen” som gav borgarklassen det nödvändiga vapnet för att tvinga arbetarklassen att bära krisens bördor. Därför inleddes en enorm kampanj för att skapa en atmosfär av ”ansvarskänsla” och ”nationell solidaritet” bland arbetarna. Kapitalisterna och den center-socialdemokratiska regeringens stridsrop var:

”Inga fler galna vårar, inga fler överdrivna lönekrav, vi sitter alla i samma båt och den minsta gungning kan sänka den”.

Socialdemokraterna tar ansvar

Denna kampanj fortsattes i ännu starkare form under hösten 1974. I mars var det socialdemokratiska majoritetsblocket i SAK (det finska LO) redo att göra sin insats för den nationella solidariteten: att skriva under den femte allmänna överenskommelsen om inkomstpolitik.

Man kan med fog säga att t o m arbetsköparna blev överraskade över resultatet – så lätt fick de igenom alla sina huvudsyften. För det första var överenskommelsen tvåårig. Arbetsköparna hade i årtal förgäves försökt driva igenom detta). För det andra var löneökningarna så ”ansvarskännande” – totalt 1,30 finska mark 1 timmen (ca 1,60 sv. kronor) att inte ens arbetsköparna gitte klaga på deras ”inflationsdrivande effekt”, som de alltid brukar göra.

För att få arbetarna att svälja detta beska piller hade man kopplat en del löften om ”indirekta inkomstökningar” till överenskommelsen. De innefattade en pensionsreform (som ska vara fullständigt genomförd år 2002), skattelättnader (mer eller mindre fiktiva) och några ökning i sociala bidrag.

Innan avtalet skrevs under talade regeringen vitt och brott om ”hård pris-och hyreskontroll”, men knappt hade bläcket torkat förrän slussportarna öppnades.

Arbetarnej till avtalet

Naturligtvis var det inte så enkelt som att bara skriva under avtalet. Mycket hade hänt före det.

Under förhandlingarna gick arbetarna i flera nyckelindustrier ut i massiva varningsstrejker, och när många fackföreningar tvingades organisera omröstningar om avtalet blev resultaten ganska entydiga: 81 procent av byggnadsarbetarna röstade mot, 67 procent av arbetarna i den kemiska industrin var emot liksom 63 procent av metallarbetarna. Även många tjänstemannafackföreningar utanför SAK sa till att börja med nej till avtalet. Men organisatörerna av överenskommelsen om inkomstpolitiken hade bestämt att fördämningen inte skulle brytas. Och den bröts inte – åtminstone inte på detta stadium.

De socialdemokratiskt styrda fackföreningarna gjorde som de brukar göra. De skrev under avtalet trots den stora majoriteten nejroster.

De kommunistpartistyrda fackföreningarna följde en dubbel taktik genom att först fördöma avtalet och sedan skriva under det. Samma politik följde den enda fackförening som leds av kommunistpartiets minoritet. De rebelliska tjänstemannafackföreningarna tyglades också till sist. Vårens största strejk – tv-teknikerstrejken – bemöttes genom en massiv ”nationell frontkampanj av president Kekkonen.

En verklig lynchstämning piskades upp mot de strejkande. De beskylldes för att ”förstöra den nationella prestige” eftersom strejken inföll under ishockey-VM.

När lag och ordning väl tillfälligt hade återinförts på arbetsmarknaden öppnades

slussportarna för prisökningarna. De största av dem skulle infalla under sommaren. När arbetarna kom tillbaka från semestern fann de att priset på de flesta baslivsmedel hade stigit med 15-30 procent. Den genomsnittliga inflationstakten i Finland under 1974 har hållit sig på samma nivå som i den europeiska kapitalismens svagaste länkar – omkring 18 procent.

Med hjälp av den uppdiiktade ”energikrisen” lurades arbetarna att bära sin del av bördan. Men den verkliga krisen – stagflationen – fortsatte att förvärras och när hösten kom började regeringen bekymra sig om huruvida arbetarna skulle vara så ivriga att fortsätta bära bördan.

Prishöjningar och jätteprofiter

Bolagens jätteprofiter under sommaren hade också varit så provocativa att de började hota inkomstpolitikens harmoniska fortsättning. Regeringens problem i början av hösten var alltså inte bara att bekämpa stagflationen, utan också att göra det på ett sätt som skulle ge intryck av att göra några eftergifter åt arbetarna.

Samtidigt började regeringens enhet också att bli ganska ansträngd, det fanns i grund och botten lika många alternativa vägar inom regeringen som det fanns koalitionspartners. Den huvudsakliga motsättningen stod mellan socialdemokraterna – som stödde en mer ”planerad” kapitalism, en aktiv statsfinansierad investeringspolitik, och viss nominell ”kompensation åt konsumenterna” – och de borgerliga koalitionsparterna, som underströk ekonomins traditionella ”självreglering” och hårda åtgärder för att ”begränsa konsumtionen”.

Kapitalet vill skapa nytt politiskt redskap

Efter många gräl kom man fram till en kompromiss inom regeringen. Åtgärder vidtogs för att införa nominell skatt på vissa exportindustrier, en skatt som för senare skulle kunna återbetalas, och att avskaffa moms på vissa livsmedel under några månader (vilket tillfälligt minskade priserna på dessa artiklar med 5 procent efter höjningar på 15-30 procent under sommaren). Man utlovade en lag som skulle göra det möjligt att sänka hyrorna. Samtidigt lade man fram en plan för att införa en form av ”medbestämmande företagsdemokrati” i Finland. Modellen till detta hade man lånat från Västtyskland.

Slutligen lade regeringen fram en ”besparingsbudget”, som omsorgsfullt och utstuderat angrep de svagaste och mest hjälplösa grupperna i samhället genom att minska det ekonomiska stödet till dem. Budgeten innefattade också en ”investeringsfond” för att stimulera bolagen genom skattefinansierade krediter.

Vad har alla dessa ”upprycknings-åtgärder” haft för effekt? De har förvisso inte löst eller ens tillfälligt lättat den ekonomiska krisen. Förmodligen var det heller aldrig någon som verkligen räknade med det.

Inte heller har de kunnat hejda den sociala polariseringen. Tvärtom så hänger regeringen mer och mer i luften, eftersom inga sociala krafter är nöjda med dess politik. Storkapitalet vann en hel del självförtroende under våren. Under sommaren bildade det en nationell samordningsorganisation som är på väg att skapa en politisk reorganisering av högern och en massiv påtryckningsgrupp för den ”fria företagsamheten”

Det står mer och mer klart att viktiga delar av det finska kapitalet inte längre tror på den nuvarande regeringskoalitionens effektivitet.

Regeringens politik att ”gjuta olja på de oroliga vattnen” saboteras allt oftare i parlamentet. Det senaste exemplet på det var parlamentshögerns veto mot propositionen om hyressänkningar.

De vill skapa ett nytt politiskt redskap. Under tiden kommer de endast att acceptera de åtgärder från den nuvarande regeringen som villkorslöst tjänar deras egna intressen.

Vintern blir het

Ur regeringens synvinkel är det ännu värre att arbetarklassens apati från i våras helt försvunnit. De symboliska prissänkningarna hade ingen verklig effekt. Det står redan klart att de finska arbetarna förbereder sig för strider som kan göra vintern 1974-75 ännu hetare än de ”galna vårarna” 1971 och -73.

De första skärmytslingarna i arbetarnas motoffensiv kom tidigt i september när en våg av lokala strejker bröt ut i nyckelindustrierna. I de flesta fall skedde dessa strejker vid de viktigaste industriernas strategiska punkter. De hade det dubbla syftet att vinna lokala lönepåslag och att kräva att SAK säger upp våravtalet.

Strejkerna leddes huvudsakligen av militanter från kommunistpartiets båda flyglar eller t.o.m. av partilösa militanter, men kommunistpartiets majoritet tycks ha spelat en inofficiell ledande roll i dem. I allmänhet var strejkerna ganska väl samordnade – den ”rullande strejken” användes mycket effektivt t.ex

Arbetare mot samarbete med Chilejuntan

Förutom dessa strejker har också arbetarna i de största städerna demonstrerat mot avtalet under september. En intressant aspekt av höststrejkerna har varit strejkerna i vissa statsägda företag mot påstådda samarbetsprojekt med Chilejuntan. Detta visar klart att det finns en ganska omfattande beredskap att kämpa i frågor som inte direkt har att göra med ”bröd och smör”-krav. Det bådår gott för de kommande striderna under vintern.

På grund av SAK-ledningens skärpta attityd till vilda strejker och arbetsköparorganisationernas skärpta inställning till lokala lönehöjningar, kommer striderna förmodligen att kulminera i början av 1975, alldeles innan det kan bli fråga om nya förhandlingar om avtalet. Den troligaste varianten är att många fackföreningar, särskilt de kommunistpartileda, kommer att gå i riktning mot en total konfrontation, som t.o.m. kan närma sig en generalstrejk.

Medan resultatet av denna kamp inte bara beror på arbetarnas militans utan ännu mer på ledningens karaktär och strategi, är det mycket viktigt att propagandistiskt föra fram de revolutionära marxisternas alternativa strategi, hur liten vikt den än må ha i ett omedelbart perspektiv på grund av de extremt ogynnsamma styrkeförhållandena.

Ledningen för vinterns kamp kommer huvudsakligen att ligga hos kommunistpartiets majoritets fackföreningsflygel (som minoriteten förgäves har försökt passera genom att kräva en halv mark mer). Dess viktigaste krav kommer att vara lönehöjningar i proportion till prishöjningarna enligt officiella index, ettårsavtal med rätt att säga upp avtalet tidigt i händelse av mycket stora prishöjningar, och medlemsomröstningar om alla avtal.

Detta program, som KP:s fackföreningsledare systematiskt framställer som alternativet till socialdemokraternas inkomstpolitik, tar varken upp arbetarnas objektiva behov eller erbjuder dem några medel att nå sina mål.

Ett program för kampen

Kommunistpartiets linje i fråga om lönepolitiken skapar illusioner om att det är möjligt med en ”arbetar”-inkomstpolitik. Det enda korrekta kravet är ”Ingen inkomstpolitik under kapitalismen! Bryt alla band mellan inkomstpolitiken och kampen!” Istället för att bara försvara reallönen måste man kämpa för lönehöjningar över den magiska gräns som ”produktivitetshöjningen” sätter – ökningarna som verkligen ger arbetarna en större del av det värde som skapas.

Rätten att säga upp avtalet är inte alls tillräcklig för att förhindra förluster på grund av prishöjningar. Varje avtal måste innehålla en klausul om rörlig löneskala! Arbetarna får inte lita på den officiella ”priskontrollen” utan måste skapa egna organ som kontrollerar priserna och utarbetar ett verkligt index.

Istället för att varje fackförening kämpar för sig själv måste det byggas en enhetsfront mellan starka och svaga fackföreningar, och denna front måste ställa krav på lika löneökningar åt alla och likalön för kvinnor. Endast verklig solidaritet mellan alla arbetare kan ge resultat.

Inför det växande hotet om en recession kommer också en centralfråga i de kommande striderna att bli kampen mot avskedanden och fabriksnedläggningar. Kapitalisterna måste tvingas att betala sin egen kris. Om det inte finns något arbete måste arbetsdagen förkortas utan lönesänkning och det tillgängliga arbetet delas mellan alla arbetare utan avskedanden!

Inget hemligt samarbete med de chilenska slaktarna: arbetarna måste kräva att de misstänkta företagens räkenskapsböcker öppnas!

En avgörande faktor för strejkernas framgång kommer att bli deras organisering. Det räcker inte med bara en medlemsomröstning för att garantera demokratin i fackföreningarna. Ledningen måste kontrolleras av basen på varje nivå. Ned med byråkratin i fackföreningarna! Då byråkratin kommer att finnas kvar länge till, är det absolut nödvändigt att organisera sig även utanför fackföreningsstrukturerna. På den lokala nivån måste strejkkommittéer väljas demokratiskt och de måste stå under kontroll av arbetarnas stormöten.

Varje slag av hämnd efter strejkerna måste förhindras i förväg. Kräv ett absolut löfte om att svartlistning och arbetsdomstolar inte skall användas mot arbetarna! Sätt upp kontrollorgan för att se till att dessa inte används! Strejkrätten måste vara obegränsad.

Varje manöver som syftar till att göra arbetarna ansvariga för de kapitalistiska företagens lönsamhet genom att erbjuda ”medbestämmanderätt” är enbart ett billigt knep! Mot ”medinflytandet” ställer vi arbetarnas kontroll över företagen, en kontroll erövrad genom deras egen kamp. För arbetarnas rätt att tvinga sina egna beslut på kapitalisterna och att hindra dem från att vidta åtgärder som arbetarna inte går med på!

Pekka Haapakoski

Ur *Internationalen* nr 35 1975 (14 november)

Järnet är hett i Finland

Den 2-4 november hölls delegatsvalet för finska metallarbetarförbundets konferens. Metall är det störste medlemsförbundet i Finlands fackliga centralorganisation (SAK) och det har över 150 000 medlemmar. Efter den häftigaste valkampanjen på många år gick över 75 procent av förbundets medlemmar till valurnorna.

Slutresultatet var det att socialdemokraterna behöll en knapp majoritet med 259 mandat mot kommunisternas 241 mandat men skillnaden var bara hälften så stor som vid senaste kongressen.

Situationen före metallvalet var av många orsaker speciellt gynnsam för FKP. Förbundets socialdemokratiska majoritetsledarskap och speciellt ordföranden Sulo Penttilä – en brutal antikommunistisk byråkrat – hade gjort sig mycket hatade genom att systematiskt motsätta sig medlemmarnas krav och genom att gång efter gång skriva under dåliga avtal trots att majoriteten sagt nej i medlemsomröstningarna.

Härtill kom att en knapp månad före valet greps en grupp socialdemokratiska funktionärer då de försökte smugga CIA-pengar från Sverige. Kort före valet blev det också känt att SDP före 1971 års SAK-kongress hade fått stödpengar från arbetsköparförbundet. Trots allt detta kunde FKP bara förminska SKP:s majoritet till hälften och sossarna bevara sin majoritet. Varför?

Först måste man naturligtvis konstatera att även om borgerliga massmedia i början använde CIA-affären för att minska SDP:s trovärdighet jämfört med de borgerliga partierna, så märkte pressen dock snart att risken för kommunistisk majoritet i Metall var verklig. Därför hjälpte den borgerliga pressen i slutet mycket effektivt den primitivt anti-kommunistiska kampanj som SDP satte igång. Borgerskapets moraliska och materiella stöd räcker dock inte för att förklara resultatet. Man måste också söka förklaringen hos FKP självt.

Snäll FKP-kampanj

Först måste man konstatera att FKP:s (majoritetens) villighet att ta över Metall knappast var speciellt stor. Ett kommunistiskt Metallförbund hade nämligen förstört hela den känsliga ”balansen” i SAK och riskerat det samarbete med SKP som är en hörnsten i majoritetens strategi. Därför var kommunisternas valkampanj i Metall mycket ”snäll” och undvek t ex medvetet att använda CIA-affären effektivt.

SDP hade inga motsvarande skäl att vara ”snäll” och så kunde det på sätt och vis gå över till en offensiv under valkampanjens sista skede. FKP-minoriteten förde nog krig mot den socialdemokratiska förbundsmajoriteten men gjorde det så sekteristisk att det antagligen knöt de socialdemokratiska arbetarna närmare till sina ledare än frigjorde dem från dessa.

En annan viktig faktor var att i de två viktigaste valfrågorna – den fackliga demokratin och ett alternativt kampprogram hade FKP inget kvalitativt annorlunda alternativ. De FKP-ledda förbunden (som t ex Byggnadsförbundet) är lika byråkratiskt ledda som de SDP-ledda. och trots sin kritik mot SAK:s avtalspolitik har de FKP-ledda förbunden i praktiken underkastat sig denna linje och skrivit under likadana avtal.

FKP-minoriteten har hårdare kritiserat inkomstpolitiken och krävt förkastande av den, men dess ”alternativ” har begränsat sig till krav om högre löneökningar och den har inte ens försökt att t ex utveckla ett kampprogram mot arbetslösheten och ”rationaliseringen” eller för arbetarkontroll.

Det enda FKP-minoritetsledda förbundet (Gummi- och Läder) är inte heller någon modell för fackföreningsdemokrati. Så det var inget under att Metallarbetarna inte såg något inspirerande, kvalitativt annorlunda alternativ i FKP.

Men trots all var Metallvalet en yttring av radikalisering.

SDP fick bara 50,3% av rösterna medan kommunisternas andel steg till 47,1%. Ännu viktigare är att märka att i alla de största industrierna (inklusive Helsingfors, Åbo och Tammerfors) och överhuvudtaget i de tunga metallindustrierna fick kommunisterna en majoritet, medan socialdemokraternas huvudstöd kom från mindre arbetsplatser och glesbygder.

Klasskampopposition

Både valresultatet och höstens strejkrörelser visar att arbetarklassens ”tunga bataljoner” kampvilja växer trots arbetslösheten och att missnöjet med fackbyråkratin ökar. Det är klart att valresultatet förändrade kraftförhållandena mellan byråkratin och basen och att detta kan ha en positiv verkan för nästa vinters avtalsrörelse.

Byråkratin känner en press på sig att föra en ”hårdare” linje, speciellt då borgerskapet är

mer beslutet än någonsin att sätta krisens följder på arbetarnas skuldror med hjälp av reallönesänkningar, massiva permitteringar och avskedanden samt alla slags ”rationaliseringar”.

I denna situation skulle det vara mycket viktigt att skapa en klasskampopposition i fackföreningarna: en opposition som skulle försöka vända de ändrade styrkeförhållandena till en kamp för en genomgående demokratisering av fackföreningarna och för en mobilisering av dem mot borgerskapets generaloffensiv.

Denna kamp kunde gälla: lika lönehöjningar på minst tre mark för alla, en glidande löneskala, en arbetstidsförkortning med bibehållen lön och arbetets jämnfördelning i stället för bortrationaliseringar samt ett arbetarveto mot alla rationaliseringar.

På grund av en sådan kamp kunde arbetarklassen vända defensiven till en offensiv kamp om kontrollen över hela ekonomin. Det är klart att varken FKP eller SDP är redo till en sådan kamp och i den meningen löste Metallvalets resultat ingenting. Men det som är viktigt att märka är att det visade en växande kampvilja inom en nyckelsektor av den finska arbetarklassen och det förhållandet kan i framtiden användas mot hela den fackliga byråkratin.

Pekka Haapakoski

Ur Fjärde Internationalen 1-2/1984

Från Kekkonen till Koivisto

Riksdagsvalet i Finland den 20-21 mars förra året var den första egentliga prövningen för den nya tid som randades. President Kekkonen avgick efter 25 års makt och f d hamnarbetaren från Åbo, Mauno Koivisto, valdes till republikens nya president med en överväldigande majoritet av rösterna. Genom bl a en genomgång av den föregående perioden, är ”Från Kekkonen till Koivisto” en förklaring till innebörden av valutgången.

För 25 år sedan då Urho Kekkonen svingade sig till makten, pågick efterkrigstidens största sammandrabbning mellan arbete och kapital. Över en halv miljon arbetare, organiserade i dåtidens fackföreningsrörelse, försvarade sig med strejk mot dyrtiden som åtföljde Koreakrigets slut. Segern bärgades efter en tre veckor lång generalstrejk. Arbetarrörelsens reformistiska del fick betala sitt pris. Det socialdemokratiska partiet sprack. Men det rådde även fullständig splittring inom fackföreningsrörelsen. Kekkonens första år präglades också av en djup ekonomisk instabilitet, ständiga regeringskriser och häftiga strider, såväl inom borgarklassen som inom arbetarrörelsen, över landets utrikespolitik. Krisen i landets ekonomi orsakades främst av att landet nu trädde in på världsmarknaden efter att dittills ha varit skyddat av krigsskadeståndsekonomin och det tillfälliga uppsvinget som Koreakriget gav.

Men den nye presidenten, som länge varit en lisa i landets mjölkbutiker, lyckades förvandla sig från omtvistad partiledare för Centerpartiet till en auktoritär bonapartfigur. Detta utan stöd vare sig från höger eller vänster. Under ett kvartsekel som president tvingade han de politiska företrädarna, såväl för arbetarrörelsen som för storkapitalet, att underkasta sig honom och erkänna honom som den högste ”skiljedomaren”, inte bara i utrikespolitiken utan även i de viktigaste inrikespolitiska frågorna.

Gentemot arbetarrörelsens organisationer, såväl den socialdemokratiska som den kommunistiska, tillämpade Kekkonen sin särskilda taktik. Först frysa ut dem, förödmjuka dem, sedan öppna porten till regeringstaburetterna, och därefter göra dem till de främsta

kugghjulen i den nya ekonomiska politiken som drevs igång mot mitten av 60-talet. Syftet med denna politik var en kraftfull modernisering och en omstrukturering av landets näringsliv. Medlen var främst två: Snabbt genomförda industrialiseringsprojekt och en statlig styrning av lönerna. Politiskt var detta genomförbart endast om landet styrdes av folkfrontsregeringar. Socialdemokratin och det kommunistiska partiets företrädare gick villkorslöst med på att sitta i regeringen. Det var och förblev den bästa garantin för att egna medlemmar inte skulle bjuda alltför hårt motstånd mot den nya ekonomiska politiken. Nu i efterhand kan envar konstatera att den finländska borgarklassens ”moderniseringsplaner” infriades nästan till fullo. Visserligen tvingade trycket från delar av fackföreningsrörelsen under 70-talet, gång efter annan, fram en försvarsstrid. Men dessa medlemsskaror kunde inte ensamma rubba borgarnas grepp om folkfrontspolitiken. Förvisso spräckte regeringspolitiken det kommunistiska partiets led. Men minoriteten, ledd av Sinisalo, hade inga förutsättningar att, trots sin stridbarhet, utvecklas till ett revolutionärt alternativ, belastat som det var av stalinisttidens brott. När villkoren var sådana, blev splittringen bara till gagn för borgarna.

En balansräkning för Kekkontidens sista femton år blir nog den, att den finländska kapitalismen klarade av såväl sin strukturomvandling – dvs att flytta folk och fabriker – som den fördjupade internationella krisen, vida bättre än de flesta konkurrenterna, om man utgår ifrån vinster och konkurrenskraft på världsmarknaden. Kostnaderna blev visserligen oerhört höga: kraftigt nedpressade reallöner, förlust av sociala rättigheter, ihållande arbetslöshet och hundratusentals arbetare i ekonomisk landsflykt. Men detta är ju bara den vanliga visan att ”alla kan ju inte älska alla” i ett klassamhälle. Det för framtiden allvarligaste resultatet blev att de hävdvunna arbetarpartierna allt mer inlemmades i den borgerliga regeringspolitiken.

Därmed berövade de sina medlemmar varje tanke på att det skulle vara meningsfullt att göra motstånd mot den borgerliga politiken. Arbetarpartierna kom att likställa sig själva, och av sina medlemmar betraktas, som entydigt statsbärande partier. I allt högre utsträckning kom de att stå i motsättning till arbetarklassens mest elementära ekonomiska intressen. På så vis bidrog de själva till att urholka den egna väljarbasen. Just detta, en försvagning av arbetarrörelsens klassprägel både till antal och till kvalitet, är det politiska arv som Kekkonentiden lämnar åt Finlands arbetarklass – dm klass som en gång var en av Europas mest stridbara. Kekkonen kommer att gå till historien som den man som ”tämjde” denna hävdvunnet stridbara arbetarrörelse, och som tvingade den att tillsammans med borgarnas ledande krafter omstrukturera det finländska näringslivet, på ett sätt som saknar motstycke i landets historia.

För att kunna fullfölja denna uppgift, framtvungad av världsmarknadens lagar, var Kekkonen mot slutet av sin kometbana tvungen att allt oftare framhäva sin roll som skiljedomaren av Guds nåde. Han tvingades inte bara diktera utrikes- och inrikespolitikens inriktning, utan även att allt oftare ingripa i dagspolitikens tvistefrågor för att de överhuvudtaget skulle kunna lösas. Mot 70-talets slut, när man kommit så långt, började dock allt större delar av borgarklassen inse faran med att hela systemets sätt att verka var beroende av en man. Man började söka efter en ny ”landsfader” som skulle kunna ersätta den allt senilare presidenten. När 80-talet väl kommit igång, hade Kekkonen i borgarnas ögon blivit färdig med sitt beting. Kritiken mot honom ökade. Kravet på hans avgång blev allt mer självklart. Den plötsliga sjukdomen hösten 1981, som gjorde honom oförmögen att sköta sitt ämbete, blev i tidningspressen en fråga om maktskifte. Efterträdare fanns nu – en man som kunde lotsa Finland från Kekkonentiden till en ”ny tid”; och även få ett brett stöd härför bland valmanskåren: Den socialdemokratiska politikern och bankmannen Mauno Koivisto.

”...hela folkets Koivisto...”

Vad är då Koivistos målsättning? Kort kan den beskrivas sålunda: Att i fortsättningen maximalt utnyttja de rådande politiska villkoren som gagnar de ekonomiska samarbetsprojekt som upprättades med Sovjetunionen under Kekkonens tid (vilka blivit en institution och därmed ger honom möjlighet att sköta ”östpolitiken” med mindre dramatik och hemlighetsmakeri än Kekkonen); samt att inrikespolitiskt satsa på fortsatt ”samförstånds politik” med understöd till industrins exportbranscher genom sk ”frivillig åtstramningspolitik.

Till skillnad från Kekkonen, kan han på goda grunder räkna med att kunna klara av detta genom normala kanaler i riksdag och stat, och med mycket mindre auktoritärt förmynderi än företrädaren på presidentstolen. Tidningarna talar om en ”lägre profil”. Nyckeln till omläggningen är Koivistos oerhörda popularitet och hans noggrant odlade bild av sig själv som upphovsmannen till det finska ekonomiska undret, i stil med den tyske Adenauer, som på sin tid sågs som det tyska ekonomiska undrets skapare. Men i huvudsak beror populariteten på att socialdemokratin har stärkt sin ställning i arbetarrörelsen och i den allmänna politiken. Det är en stor skillnad mellan Koivisto och Kekkonen. Kekkonen valdes inte enbart som en ”övergångspolitiker” och med visst godkännande från Kreml, utan främst därför att han klarat av att röja undan sina medtävlare, såsom den tidigare kolonisationsministern Vennamo och socialdemokraten Fagerholm. Koivisto valdes 25 år senare med ett ofantligt brett folkstöd. Han fick nära hälften av alla röster. Det är mycket mer än vad socialdemokraterna brukar uppnå i riksdagsvalen, omkring 23-25% av rösterna. För de flesta arbetarna var han socialdemokraten Koivisto. Men för många skarpsynta borgare var han bankmannen Koivisto. För väljarna presenterades han som ”hela folkets Koivisto”.. För den insiktsfulle finns det dock ingen tvekan om vad som ligger sanningen närmast. Koivisto har under hela sin politiska bana tjänat den finländska borgerligheten hängivet, trots sin socialdemokratiska partibok. Den banan började han med att svartlista strejkande i Åbo hamn, där han satt som ledare på hamnarbetarkontoret 1949. Och hans livsgärning har fortsatt i regeringskanslier och i riksbanken där han drivit igenom djupt arbetarfientliga åtgärder, såväl ekonomiska som finansiella.

Mannen som valdes till Finlands president av en väljarskara som var mycket blandad, valmässigt sett, kommer inte alltför länge att kunna upprätthålla bilden av sig själv som ”koko kansan Koivisto”. De skärpta världsmarknadsvillkoren under detta årtionde och den kris det ger, kommer att öppna ögonen på allt fler arbetarväljare. De kommer att inse att det inte var ”vår Koivisto” som satte sig i presidentslottet. Det leder till att ”folkenigheten” kring honom vittrar sönder och Koivisto, i likhet med sin företrädare, blir tvungen att ta till allt mer hänsynslösa mått. Riksdagsvalet i Finland förra året var en första fingervisning om hur mycket Koivistos första år som president hunnit tära på den folkliga glorian.

Vad visade valresultatet?

I rena siffror mätt gav riksdagsvalet följande utdelning i procent och mandat, för de nio uppställda partierna. (Finland har som synes ingen riksdagsspärr som Sverige och Danmark.)

	mandat	%
Konstitutionella högerpartiet (den blåsvara ärkehögern)	1	0,5
Kristliga förbundet (religiöst högerparti)	3	3,0
Nationella Samlingspartiet (det hävdvunna högerpartiet)	44	22,2
Svenska folkpartiet (finlandssvenskarnas samlingsparti, liberalt)	11	4,6
Centerpartiet (häri ingår numera det liberala finska folkpartiet)	38	17,7

Finlands landsbygdsparti (populistiskt missnöjesparti)	17	9,7
De gröna	2	1,5
Socialdemokratiska partiet	57	26,8
Demokratiska förbundet för Finlands folk (kommunistisk frontorganisation där Finlands kommunistiska parti ingår)	27	14,0
	200	100,0

Valets segerherre blev Veikko Vennamos gamla populistiska Landsbygdsparti och socialdemokraterna, vilka vann 11 respektive 5 nya platser. Därutöver kan till segrarna räknas de nytillkomna Gröna och den blåsvarta högern. De största förlorarna blev folkdemokraterna, kommunisternas frontorganisation, vilken sedan fredsslutet varit en gemensam takorganisation för de till vänster om socialdemokratien, som förlorade 8 platser. Förlorare blev även de kristna som miste 7 platser. Men även den tippade storsvinnaren, det Nationella Samlingspartiet, gick på förlust med 2 platser. Centern tappade 3 platser trots att det slagits samman med det liberala folkpartiet.

Vid en första anblick kan det verka svårt att se vartåt det hela lutar. Segrare och förlorare återfinns såväl bland arbetarpartierna som bland de borgerliga, såväl bland regeringspartierna som bland riksdagens oppositionspartier, såväl bland stora som små partier. Men en noggrannare genomgång visar dock klara trender. De hävdvunna arbetarpartierna, socialdemokraterna och folkdemokraterna/kommunisterna, gick något tillbaka, samtidigt som styrkeförhållandet dem emellan fortsatte att skjutas över till socialdemokratins fördel. Bland de borgerliga ökade de små populistiska missnöjespartierna, såväl de av ”höger” som av ”vänster”-snitt, sin röstandel mycket märkbart.

Medan de hävdvunna borgarpartierna som endera suttit i regering eller ansetts vara en kraftig yttring för ”proteststämningar” och för en kantring högerut i finländsk politik.

Inom arbetarrörelsen kom folkdemokraterna/kommunisterna att fortlöpande få betala för sin inre splittring. Det valtaktiska avhoppet från regeringen några månader före valet ökade inte trovärdigheten. Istället blev deras valförluster socialdemokratins vinst. Bland borgarpartierna skedde också en kantring högerut, men främst från den hävdvunna högern till ”protesthögern”. Förskjutningen skedde i första hand till förmån för Landsbygdspartiet, vilket trots vissa radikala inslag i sitt handlingsprogram inte kan kännetecknas som något annat än ett klassiskt bakåtsträvande högerpopulistiskt parti. Rösterna partiet fått kommer från en småborgerlig väljarskara på landsbygden och i städerna. Landsbygdspartiet erfor ett ordentligt uppsving 1970, splittrades senare och dödsförklarades av tidningarna och de övriga partierna. Desto större blev då överraskningen i riksdagsvalet förra året när Veikko Vennamo & Komp. gjorde politisk comeback. Valbudskapet han lät ljuda var, till kamp mot korruptionen och mot de talrika mutskandalerna som sett dagens ljus. många toppolitiker hade varit inblandade i muthärvorna kring t ex Helsingfors Metro, Salora Radio osv. Ministrar hade fått silkessnöre. Men samtidigt förde Landsbygdspartiet fram en lång rad radikala ekonomiska krav mot åtstramningspolitiken, något som säkert gav en del arbetarröster.

Denna sak bekräftas, om än indirekt, av proteströstandet i Lapplands län. Där ställde minoritetskommunisternas huvudkandidat upp på en spränglista mot majoritetskommunisterna. Med egna krafter och med ett otvetydigt kampbudskap mot åtstramningspolitiken samlade denne 15 000 röster och slog ut den av partiet uppställda huvudkandidaten. Även de Grönas 1,5% och därmed 2 riksdagsplatser av befintliga 200 i riksdagen bör ses som röster mot borgarpolitiken och kapitalets förstörelse av naturen och miljön, fast de inte kunnat visa på ett handlingsprogram som för framåt.

Valet 1983 är således ett allvarligt varningstecken för Koivistos Finland och de nu politiskt ledande krafterna. Det jäser bland medborgarna och de talrika ”protestpartiernas”

frammarsch in i riksdagsborgen kommer inte att göra det lätt för presidenten att utan hårdhandskar och med bevarat sken som ”hela folkets Koivisto” kunna hålla läget under kontroll. Men valresultatet blev även ”ett tecken i skyn” för landets arbetarrörelse. I dag är den mer fjärran från väljarmajoriteten än någonsin tidigare sen krigsslutet. För alla är det märkbart att protesterösterna samlades kring udda borgerliga som småborgerliga ”alternativ”. Det är således folkdemokraterna/kommunisternas och socialdemokratins egen omdaning till statsbärande partier, deras skydd av den privata egendomen, och deras utveckling till valmaskinerier, som förhindrat dem från att utgöra naturliga kanaler för protester mot det rådande tillståndet, och därmed avväpnat arbetarklassen både politiskt och ideologiskt. Proteströstandet yppar därför ingen radikaliserings i det finländska samhället. 1983 års valresultat återspeglar i stället en sänkning i klassmedvetandet bland delar av arbetarväljarna.

Detta framkommer tydligare om vi ser på hur röstningen skett sedan generalstrejken 1956.

Arbetarrörelsens tillbakagång

Tabellen talar klarspråk om vad som hänt med de hävdvunna arbetarpartiernas röstunderlag de senaste 25 åren. Under 50-talet och det tidiga 60-talet stöddes socialdemokratin och folkdemokraterna/kommunisterna av omkring hälften av valmanskåren och de var inbördes ungefär jämnstarka – dock med en viss övervikt för folkdemokraterna/kommunisterna på grund av den socialdemokratiska splittringen i två partier. Sedan dess har två tydliga trender framträtt. Dels har de hävdvunna arbetarpartiernas sammanlagda röstetal sjunkit stadigt, och närmar sig nu 40% strecket. Dels har nästan hela denna förlust fallit på folkdemokraterna/kommunisterna, medan socialdemokratin stått still. Arbetarrörelsen har försvagats och denna försvagning har skett bland de hävdvunnet radikala delarna av den organiserade arbetarrörelsen. De främsta orsakerna härtill är ganska klara: Den ständiga medverkan i folkfrontsregeringar allt sedan 1966, har minskat förtroendet för dem bland arbetarväljarna. Dessutom har det nu 15-åriga partigrädet i Finlands Kommunistiska Parti med åtföljande personmotsättningar och inre splittring, undergrävt partiets trovärdighet i de klassmedvetna och radikala arbetarnas ögon.

Röstfördelningen i % vid riksdagsval mellan socialdemokraterna SDP och folkdemokraterna/kommunisterna DFFF åren 1958-83.

	1958	1962	1966	1970	1972	1975	1979	1983
SDP ²	24,8	23,9	29,3	24,8	26,8	25,2	24,0	26,8
DFFF	23,2	22,9	21,2	16,6	17,0	18,9	17,9	14,0
Summa	48,0	46,8	51,0	41,4	43,8	44,1	41,9	40,8

Ser man saken ur inskränkt parlamentarisk synvinkel, har socialdemokraternas och stalinisternas egen omdaning ställt dem inför ett olösligt dilemma. Ju mer de blivit rent parlamentariska, statsbärande partier, desto längre fort har de glidit från möjligheterna att samla en väljarmajoritet kring sig och sina handlingsprogram.

Socialdemokratin vann valet 1983, men 26,8% är inte större röstandel än vad de haft under hela efterkrigstiden, bortsett från åren av splittring på 70-talet. Den sammanlagda summan är omkring en fjärdedel. Den önskade Koivistoeffekten, att nå nära de 44% han fick i

² Röstandel som har satts till det socialdemokratiska partiet innehåller även den röstandel som under åren 1958-79 gavs åt det vänstersocialdemokratiska partiet, vilket var en utbrytning som skedde i och med generalstrejken 1956. Partiet hade olika namn under sin verksamhet. Från det ursprungliga ”Oavhängliga socialdemokrater. till ”Arbetarnas och Småbrukarnas Socialdemokratiska Förbund., och slutligen till ”Socialistiska Arbetarpartiet. Flest röster 4,4% fick detta parti vid riksdagsvalen 1962. Men detta säger inte allt, för under åren 1957-66 har det partiet det avgörande inflytandet i landsorganisationen (finska LO). Partiet var under hela sin tid ett reformistiskt parti även om det till del var radikalt.

presidentvalet, uteblev. Den krassa verkligheten är dock den att socialdemokratin trots sin förbättrade styrkeställning inom arbetarrörelsen ändå tappar mer och mer av sin aktiva kader, vilket även valsiffrorna ger besked om. Jämsides med detta har partimaskineriets ideologi och även dess sociala sammansättning, och då främst i toppen, fått en allt entydigare borgerlig-teknokratisk prägel. På 50- och 60-talet var den finländska socialdemokratin, efter att ha spruckit i två partier, tvungen att för en tid åter framföra ett mera radikalt politiskt budskap för att kunna återvinna kontrollen över fackföreningsrörelsen. Men sedan mitten av 60-talet har den fortlöpande förvaltningen av det inhemska kapitalet och staten, allt mer präglat partiet. Detta har påskyndat partiets fullständiga anpassning till det finländska kapitalets "villkor". I dag är partiet ett lika renodlat borgerligt arbetarparti som det västtyska, österrikiska eller svenska.

Den lilla men aktiva "vänsterflygel" som funnits framförallt i ungdomsförbundet, Socialdemokratiska Ungdomens Centralorganisation, och i en del partidistrikt såsom Nylands och Helsingfors, har nästan helt sugits upp i partimaskineriet eller förfallit till tystnad. Den enda opposition som verkar finnas, återfinns i den fackliga rörelsen, där åtstramningspolitiken och "återhållsamhetslinjen" väckt visst missnöje bland socialdemokratins gräsrotter. Men denna "opposition" är mycket svag och kan inte förväntas ge någon återklang i partiet under den närmaste framtiden.

Det andra hävdvunna arbetarpartiet Finlands Kommunistiska Parti och dess frontorganisation, Demokratiska Förbundet för Finlands folk, DFFF, är idag inte bara svagare än någonsin under efterkrigstiden, utan befinner sig i en nästan katastrofal trovärdighetskris, vilket återspeglas i den egna kadern och den egna väljarbasen. Det femtonåriga partigrädet, med intriger och personmotsättningar, mellan den till 90% Moskvatrogna majoriteten och den till 110% Moskvatrogna minoriteten, har blivit till en fasa för dem och en källa till missmod. År efter år har kadern fått följa och delta i ett hundslagsmål som varken lett till någon bestående jämkning och enhet eller till en definitiv splittring. I vilket annat land som helst utanför det av Moskva direkt behärskade området, hade en likartad politisk strid inom ett stalinistiskt parti, för länge sedan lett till två åtskiljda organisationer – såsom skedde bl a i Sverige med Vänsterpartiet Kommunisterna och Arbetarpartiet Kommunisterna. Men det i Finland rådande förhållandet att Sovjetunionen har ett starkt grepp över partiet och att styrkeförhållandet mellan de olika fraktionerna varit någorlunda jämt, har lett till en egendomlig "lösning".

Flera mer eller mindre bestående offentliga fraktioner existerar under samma partitak. Denna "kompromiss" har dock inte lett till någon varaktig "fredlig samexistens" fraktionerna mellan, utan endast till tillfälliga överenskommelser på högsta nivå. Överenskommelser som sedan har brutits och lett till nya bråk och nya kompromissförhandlingar. Partistriden fördes under en lång tid mellan två förhållandevis enhetliga fraktioner. Men under årens lopp har en uppsplittring ägt rum såväl inom f d majoriteten som inom minoriteten. I dag går det att urskilja minst 8 till 9 olika politiska strömningar inom folkdemokraterna/kommunisternas led. Eurokommunisterna av olika slag, de mest kända är samlade kring tidskriften "Ihmikunta" där I Ch Björklund varit drivande. Ärkestalinister finns bl a i Nylands distrikt kring namn som Markus Kainulainen och Urho Jokinen. I Lappland har de tagit steg såväl högerut som i nationalistisk riktning. Däremellan finns "mjuka" stalinister som bl a Seppo Toiviainen och "jämkare" kring bl a studentförbundets tidskrift "Soihtu". Kommunistpartiets ordförande Jauko Kajanoja som tillhör majoriteten bör också räknas till jämkarna. Men ingenstans har det funnits eller finns, ens i gryende form, någon revolutionär vänsterströmning. Denna tvåfaldiga krisutveckling inom den finländska stalinismen, med minskat inflytande i arbetarrörelsen och en allt djupare inre splittring, är självfallet ingen finländsk säregenhet, utan en återspeglning av stalinismens internationella kris.

Eftersom partistriderna är föranledda av annat än strategiska och programmatiska skiljelinjer, och eftersom det saknas en marxistisk kärna, hota krisen att, åtminstone på kort sikt, leda arbetarrörelsens radikala del till en självutplåning och till ett missmod som kan få allvarliga följder i klasskampen. Detta kan också leda till att styrkeförhållandet förskjuts till kapitalets fördel. Dessutom håller de olika strömningarna inom folkdemokraterna/kommunisterna samma katastrofkurs idag som under de senaste 15 åren, det som ledde till dagens tillstånd.

De fortsätter att sitta i folkfrontsregeringar, ger sin välsignelse åt den arbetarfientliga åtstramningspolitiken och låter sig villkorslöst inlämnas allt mer i den borgerliga staten och i dess inrättningar. Den sak förändras inte om de av tillfälliga taktiska skäl för en tid står utanför regeringen. Även minoriteten fortsätter sina fruktlösa och till intet förpliktiggande fördömanden av klassamarbetspolitiken, för den har själv ingen trovärdig strategi för en klassjälvständig arbetarpolitik och inte heller har den någon förmåga att organisera klassmotståndet på arbetsplatserna och i fackföreningsrörelsen. Dess egna sedan årtionden sedvanliga byråkratiska manipulationer i den fackliga verksamheten och dess slavunderkastelse under byråkratin i Sovjetunionen har tagit ifrån den all trovärdighet i de yngre kampvilliga arbetarnas ögon. Polenhändelserna blev för minoriteten en prövning som de inte klarade av.

Dagens kommunistiska parti i Finland är visserligen fortfarande de flesta radikala arbetarnas parti, men partiets nuvarande utdragna kris hotar att förvandla partiet till en politisk gravgård för just dessa radikala krafter.

Det finns inga genvägar

Inom den närmaste framtiden finns det inga genvägar ut ur det tillstånd som råder i Finland. Det är ett dallrande läge, som varken kan lotsas till en jämn, krisfri kapitalistisk tillväxt med ro i politiken såsom president Koivisto eftersträvar, eller som kan föras till en snar samhällsomvälvning, såsom arbetarklassens intressen fordrar. Ekonomiskt sett så har inte det inom internationella ekonomkretsar så omtalade ”finska undret” på långa vägar lett till en lösning som kvalitativt skulle ha minskat den finländska kapitalismens strukturproblem och gjort den mindre kriskänsligt. Ojämnheten mellan de mycket framgångsrika och högt rationaliserade exportbranscherna och den övriga industrins ofantliga efterblivenhet skapar ständiga flaskhalsar och en klassisk obalans i hela näringslivet.

De stora handels- och samarbetsavtal som ingåtts med Sovjetunionen hjälpte den finländska kapitalismen att klara av den förra lågkonjunkturen bättre än de flesta bland konkurrenterna på världsmarknaden. Men det svåra att balansera Sovjethandeln med ökad import håller på att steg för steg undergräva det ”goda” i denna krisbuffert. Det andra andrum som man talat om är än mer tillfälligt. Finland har en stor handel med Sverige, och en stor del av exporten utgörs av underleverantörsprodukter till den svenska tillverkningsindustrin.

Den snäva uppgång som kunnat iakttas i Sverige under 1983, p g a den socialdemokratiska regeringens exportfrämjande politik med devalveringen av kronan, har ökat utrymmet för just denna export till Sverige. Men för den finländska ekonomin så slog den sextonprocentiga valutanskrivningen i stället desto hårdare på pappersmasse- och trävaruexporten. Trots att den finländska kapitalismen, av olika skäl, brukat sacka efter världskonjunkturen, så undgår den inte dess lagar.

”Smekmånaden” som tycktes inträda då Koivisto blev president är sakta men säkert på väg att ta slut. 1983 såg en liten strejkvåg på våren och sensommaren. Kraftfull blev den inte p g a arbetarpartiernas sedvanliga hållning. Denna hållning har de ännu utrymme att föra, bl a har buden i avtalsrörelsen hållits låga. 1984 rycks inte visa på någon lättnad för den finländska arbetarklassen.

Men det är politiskt svårare att nu, och än mer än någonsin sedan 1966, skapa stabila och funktionsdugliga regeringskoalitioner. De försvagade och inbördes förlamade folkdemokraterna/kommunisterna är för tillfället ur stånd att delta i regeringen och "uppmuntrar" därför till en viss grad fackliga kampåtgärder. Borgarklassens hitintills bannlysta "svarta får" vann så kraftigt i riksdagsvalet att man nu gett landsbygdspartiet ministerposter för att ta vinden ur seglen för protesterna. Priset blir högt för borgarklassen, i likhet med vad som skett i Danmark, en till det inre brokig och instabil regering där alla beslut kommer att kräva en omfattande kohandel.

Under dessa villkor kommer inte Koivistos personliga popularitet att i sig kunna tvinga fram det vad den finländska kapitalismen behöver: en stabil och stark regeringsmakt som för en konsekvent åtstramningspolitik med de fackliga organisationernas "frivilliga" samtycke, i likhet med vad som sker i Sverige. Men arbetarklassen kommer inte att kunna räkna fram många plus i en balansräkning av den "nya tid" som Koivisto inledde. Visserligen har industriarbetarna nu, efter de stora reallönesänkningarna i slutet på 70-talet, klarat sina reallöner bättre än t ex sina svenska kamrater, men i stället har arbetarna i näringslivets svagare delar fått betala kalaset med ökad lönespridning och de ligger idag sämre till än någonsin sedan fredsslutet. Dessutom har, vad delar av arbetarklassen vunnit i lönekuvertet, tagits ifrån alla i form av försämrade sociala rättigheter. De senaste årens åtstramningsåtgärder har, snabbare än förr, skurit ner de tidigare låga socialutgifterna. Arbetslösheten har inte heller minskat nämnvärt under dessa s k goda år och den ligger nästan fortfarande dubbelt så högt som den öppna arbetslösheten i Sverige. Och vid denna beräkning har inte de hundratusentals arbetslösa som exporterats till Sverige tagits med.

Förutsättningarna för arbetarklassen att idag börja organisera ett motstånd mot kapitalets angrepp är politiskt sett värre än för tio till tjugo år sedan. Det historiskt givna ledarskapet har så öppet och nästan fullständigt svikit arbetarnas såväl kortsiktiga som långsiktiga intressen, att medlemmarna i de hävdvunna arbetarpartierna och som väljare överger dem i allt snabbare takt. Men något nytt ledarskap är inte till synes. De fackliga organisationerna är dock fortfarande intakta och är relativt sett en av de starkaste i världen. Denna organisatoriska ryggrad för kommande motståndsstrider, börjar till del vända sig mot åtstramningen och återhållsamhetslinjen. De har inte utan vidare de senaste åren slukat avtalsbuden, utan söker tvärtom tvinga fram medlemsomröstningar. Frågor som börjar väckas inom arbetarleden är frågan om värdeskyddade löner, om de fackliga rättigheterna på arbetsplatsen och inte minst frågan om arbetstidsförkortning som ett medel att motverka den ökade arbetslösheten.

Ur dessa strider kan en ny kämpande klasskampsledning börja växa fram för att ersätta den nuvarande nergångna ledningen i socialdemokratin och folkdemokraterna/kommunisterna.

Översättning Per-Erik Wentus

Pekka Haapakoski är medlem av Socialistiska Partiets styrelse.

Artikeln är en översättning ur tidskriften *International Viewpoint* 32, juni 1983.

Ur *Internationalen* nr 36 1986 (4 september)

Inga tårar för Kekkonen

När Finlands f d president, Urho Kaleva Kekkonen, för några dagar sedan drog sin sista suck i Ekudden i Helsingfors, dog han faktiskt för andra gången.

Politiskt och mänskligt sett inträffade hans verkliga död redan höstdagen 1981 då han, gravt sjuk och senil, tvingades underteckna sin egen avskedsansökan.

Under de fem följande åren förvarades han, totalt isolerad från yttrevärlden i sin gamla ämbetsvillan i Ekudden – där hans ”fångvaktare” enligt seglivade rykten inbillade honom att han fortfarande var landets president. Under tiden raserades hans en gång så mäktiga och pompösa presidentimperium i snabb takt.

Det allsmäktiga hovet av personliga vänner, gunstlingar, uttolkare och byråkrater, som han omgivit sig med under sin krafts dagar, avpollerades en efter en, utan ceremonier och sparkades ut i kylan. För att i lika snabb takt ersättas av ”Koivistos män”.

Hur, med vilka metoder och för vilka syften kunde Kekkonen under sina presidentår bygga upp sin i västvärlden unika maktposition (som bara kan jämföras med general de Gaulles maktsystem i Frankrike) och varför föll den ihop så lätt efter hans eget fall? Låt oss börja från början.

Valde vita sidan

Det första egentliga valet i Urho Kekkonens politiska liv var då han som 18-årig skolpojke gick med i general Mannerheims vita armé, som tillsammans med general von der Goltz tyska invasionstrupper våren 1918 dränkte den finska arbetarklassens revolution i blod.

Hela Kekkonens senare politiska karriär kan betraktas som en logisk fortsättning av denna handling, i den meningen att han genom alla årtionden som politiker och president, förblev den finska borgarklassens intressen trogen och drev dem med energi och styrka – även om det ofta skedde med mycket kontroversiella metoder.

Småbrukarsonen Kekkonen avancerade under sina studentår på 20-talet mycket snabbt i den storfinska nationalismens och antibolsjevismens spjutspets, Akademiska Kareliska Sällskapet (AKS) och kom där att tillhöra den falang som satsade sin karriär på Bondeförbundet (senare centerpartiet) i motsats till den direkt fascistiska gruppen.

Hans första verkliga toppjobb blev som justitieminister i Center-vänsterkoalitionsregeringen i slutet av 30-talet, då han bland annat energiskt drev kommunistförföljelser, gjorde ett misslyckat försök att illegalisera fascistpartiet IKL och avancerade snabbt i den politiska hierarkin.

Efter ”vinterkriget” med Sovjet 1939-40 tillhörde han en av de få parlamentsledamöter som gick emot fredsuppgörelsen och under ”fortsättningskrigets” (1941-44) första år agerade han under pseudonymen ”Pekka Peitsi” som en av de största krigsivrarna och tyskvännerna.

Den stora vändpunkten i hans karriär kom 1943, då han tidigare än hela den nästan otroligt förblindade politikerkåren började inse Tysklands oundvikliga nederlag och sällade sig snabbt till de första ”fredsvännerna”.

Stalins schackspel

Att Kekkonens karriär i efterkrigstidens Finland gick så spikrak uppåt, berodde mycket på de speciella omständigheter där landet var tvunget att totalt lägga om sin tidigare tyskvänliga och antisovjetiska utrikespolitiska kurs.

Stalins Sovjet var berett att bygga upp ett nytt stabilt vänskapsförhållande med det borgerliga Finland och därmed offra de revolutionära möjligheterna som borgarklassens nederlag i kriget och arbetarklassens stormiga radikaliserings öppnade de första efterkrigsåren.

Det nylegaliserade kommunistpartiet slussades in i en koalitionsregering vars främsta uppgift blev att bygga upp vänskapsförhållandet och betala krigsskadeståndet till Sovjet. I uppbygget av denna ”vänskap” satsade sovjetledningen från första början hellre på auktoritära och tillräckligt principiösa borgerliga ledarfigurer – med ljusskyggt reaktionärt förflutet – som den gamla rojalisten och tsarämbetsmannen J.K. Paasikivi och den

nyomvände f d rysshataren Kekkonen – än på arbetarrörelsens ledarfigurer.

Just det faktum att dessa figurer hade så många skelett i garderoben, att de saknade bas i några demokratiska massrörelser och att de var så isolerade även inom sin egen samhällsklass, gjorde dem till de lämpligaste verktygen i Stalins schackspel i Finland.

En av Kekkonens första uppgifter som president Paasikivis adjutant blev att regissera rättegången mot en skara utvalda krigsansvariga politiker – bl a socialdemokratins ”starke man” Tanner – något som borgarklassens främsta ledare först mycket senare skulle ursäkta honom. Det måste dock från första början förstås att Kekkonen och Paasikivi i sina nya roller inte var några viljelösa marionetter för Stalin, utan de fortsatte att agera för det borgerliga Finland och dess intressen.

I utbyte mot undertecknaridet av fredsavtalet 1947 och Vänskaps- och Samarbetspakten 1948 krävde de motprestationer och fick det också:

Våren 1948 kunde de kasta ut kommunisterna från regeringen och slå ned de omfattande arbetarprotesterna året därpå utan mer än formella protester från Sovjets sida.

I Paasikivis skugga banade Kekkonen sig fram under första hälften av 50-talet som dennes främste arvtagare och som landets ledande politiker med statsministerposten i en rad center-socialdemokratiska koalitionsregeringar. Under den perioden skapade han sig ett rykte som en ytterst hårdhänt och hänsynslös politiker, samtidigt som skandal efter skandal kantade hans väg – vilket den hämndgiriga gammelhögern inte var sen att utnyttja i sina lönlösa försök att stoppa honom som Paasikivis efterföljare.

Militant generalstrejk

År 1956 lyckades Kekkonen, trots det omfattande motståndet både från högerns och socialdemokratins sida, bli vald till landets åttonde president – med en rösts övervikt, som följd av ett oförklarligt överhopp av en elektor från ett motståndsparti!

Början till Kekkonens presidentperiod såg inte bra ut. De första veckorna präglades av en militant generalstrejk med 500 000 arbetare som utkämpade regelrätta strider med polisstyrkorna kring städernas bensinstationer.

Förutom det utomparlamentariska stödet från vännerna i Sovjet – som reservationslöst satsade på honom – hade Kekkonen stöd bara av Bondeförbundet och, av de från all regeringssamverkan isolerade, kommunisterna.

Under sina år som president utvecklade Kekkonen dock alltmer sin unika förmåga att söndra och härska – att först splittra, isolera och förödmjuka sina motståndare och sen ”acceptera” deras stöd då de var tillräckligt tämjda.

Speciellt tillämpade denna taktik i förhållande till arbetarrörelsens båda grenar men också mot den traditionellt fientliga högern.

Den socialdemokratiska splittringen mot slutet av 50-talet samt ”nattfrostkrisen” 1958 och ”notkrisen” 1961 gav honom unika möjligheter att eliminera alla sina potentiella konkurrenter och eliminera socialdemokraterna för många långa år – tills de var redo att regera på hans villkor.

Kommunistpartiet hade då sedan länge, i sin totala isolering, villkorslöst stött Kekkonen och 1966 fick även de sin belöning. Kekkonen gav dem ”fribrev” som goda patrioter och de antogs i folkfrontsregeringen.

Längst tid tog det för delar av högern att sälla sig till Kekkonens hovpartier, men efter valkatastrofen 1968 lärde även de sig sin läxa.

Därefter konkurrerade alla betydande partier – med undantag av små grupper på den

yttersta högerkanten – om vem som egentligen var mest Kekkonen-trogen och bäst uttolkade hans idéer.

Undantagslag

1974 förlängdes Kekkonens mandattid genom undantagslag och 1978 uppstod det ett slags allpartikoalition kring honom.

Även i början av 80-talet, då det redan var klart att han i snabb takt höll på att seniliseras, haglade det från olika håll förslag att välja om honom 1984. Hovet kring honom växte sig allt större, allt arrogantare och allt mer genomsyrat av konkurrerande intriger.

Genom det villkorslösa mandatet, inte bara från Sovjet, utan från hela den politiska eliten i Finland, blev också Kekkonens maktutövning allt mer auktoritärt och nyckfull.

Han dikterade inte bara regeringsbildningarna i minsta detalj, utan gick också gång på gång in i arbetsmarknadskonflikter för att isolera kämpande arbetargrupper och bryta deras strejker – med de socialdemokratiska och kommunistiska byråkraternas villiga hjälp.

Till hans obegränsade maktutövning hörde också periodiska utskällningar och förödmjukanden av några av hans närmaste anhängare.

Mot slutet av Kekkonen-epoken började dock detta bizarra personimperium allt mer motverka sina egna syften. Det förvandlades alltmer till en destabiliserande faktor som hindrade borgarklassen från normal maktutövning i kölvattnet av den utrikes- och inrikespolitiska ”fredsepoken” som Kekkonen själv varit med om att skapa.

Genom hans sjukdom 1981 kom sen slutet mycket snart och borgarklassen kunde skrota hans system utan tårar.

Idag, inför hans begravning, gråter hela det borgerliga Finland – inklusive de parasitära arbetarbyråkratierna – och minns Kekkonens stora insatser för stabiliseringen av den borgerliga samhällsordningen på 40-, 50-, 60- och 70-talet.

De finska arbetare som betalat priset för hans verk har ingen anledning att fälla några tårar.

Pekka Haapakoski

Lästips:

Se även Pekka Haapakoskis text om [Finska klasskriget 1918](#)